

УДК 373.3:177(07)
Б81

Міністерство освіти і науки України
(наказ № 1180 від 16.08.2017 р.)

Схвалено Міністерством освіти і науки України
для використання у загальноосвітніх навчальних закладах
(лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України
№ 22.1/12-Г-41 від 24.01.2018 р.)

Департамент освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу
Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)
(наказ № 797 від 19.08.2017 р.)

Київський університет імені Бориса Грінченка
(протокол Вченої ради № 7 від 29.06.2017 р., наказ № 492 від 21.08.2017 р.)

Проект «Початкова школа: ОСВІТА ДЛЯ ЖИТТЯ» створений колективом авторів
Київського університету імені Бориса Грінченка
в межах Всеукраїнського експерименту «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Науковий керівник проекту В. О. Огнев'юк,
ректор Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор філософських наук, професор, академік НАПН України

Рецензенти:

Кірдан О. Л., професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доктор педагогічних наук, доцент;

Привалова-Солонець І. О., вчитель початкових класів Спеціалізованої школи № 88 Печерського району м. Києва

Бондаренко Г. Л.

Б81 Школа чемних : зошит-посібник № 8 для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Г. Л. Бондаренко. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. — 88 с. (Проект «Початкова школа: ОСВІТА ДЛЯ ЖИТТЯ»).

ISBN 978-617-658-027-0 (Проект)

ISBN 978-617-658-040-9

УДК 373.3:177(07)

ISBN 978-617-658-027-0 (Проект)
ISBN 978-617-658-040-9

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018
© Бондаренко Г. Л., 2018

Дорогий друже!

У цьому проекті ти подорожуватимеш школою чемних. Намагайся говорити якнайбільше ввічливих слів та бути чемним. Спостерігай, як це впливає на твоє життя. Разом ми дамо відповідь на запитання:

ЯК ЧЕМНІСТЬ МОЖЕ ЗМІНИТИ ЖИТТЯ?

Умовні позначення

досліджую

працюю разом із дорослим

використовую гаджет

працюю

в парі

в групі

вирізаю з додаткового аркуша

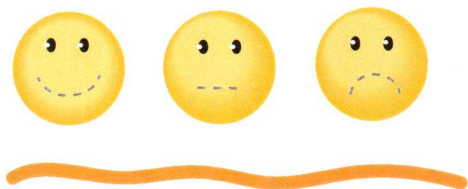
читаю

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

Для чого нам слова вітання?

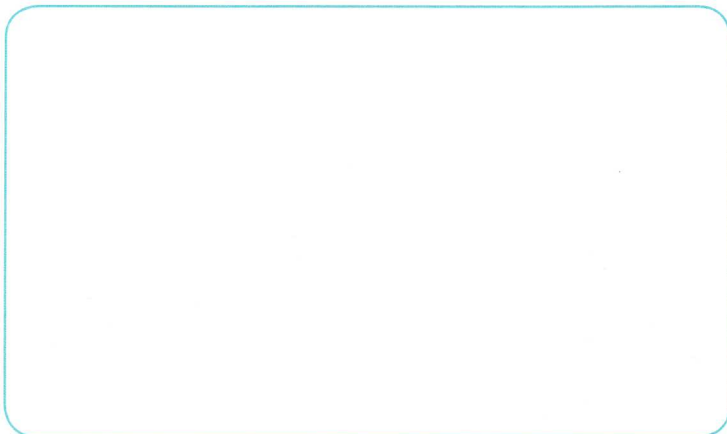
1. Прочитай вірш. Придумай і покажи, як передати слова вірша за допомогою рухів.

- Доброго ранку! — ялинкам зеленим.
- Доброго ранку! — сніжинкам веселим.
- Доброго ранку! — сонечку ясному,
всім в нашій школі й усьому прекрасному!

Поміркуй, чому люди починають свій день словами вітання **доброго ранку, добрий день**.

2. Поспостерігай за зимовим ранком біля школи. Який він? **Намалюй**.

Склади розповідь про зимовий ранок. Привітайся з ранком.

Довідка: доброго ранку, природа, сонце, дерева, сніг, мороз.

3. Прочитай вірш. Підкресли слова вітання.

Скільки їх?

— Доброго ранку! — мовлю за звичаєм.
 — Доброго ранку! — кожному зичу я.
 — Доброго дня вам! — людям бажаю.
 — Вечором добрим! — стрічних вітаю.
 І посміхаються у відповідь люди:
 Добрі слова ж бо для кожного любі.

В. Бірюков

Пригадай, які ще слова вітання ти знаєш. **Добери**
й напиши їх.

Для однокласників, друзів: _____

_____

Для членів родини: _____

_____

Для працівників школи: _____

_____

Д о в і д к а: Доброго ранку! Добрий день! Добрий вечір!
 Вітаю! Привіт! Радий / Рада Вас бачити!
 Гарного дня! Здоровенькі були!

4. Прочитай вірш.

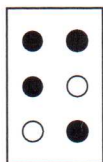
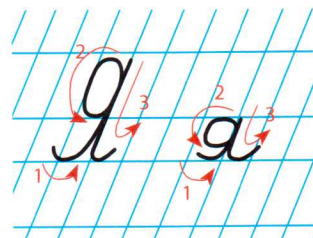
Відгадай, про яку букву йдеться у вірші,
та напиши її _____.

Хлопець йшов за кроком крок,
 На спині він ніс мішок.
 А як глянути здаля —
 То виходить буква... « _____ ».

Л. Андрієнко

Я я

Азбука Брайля

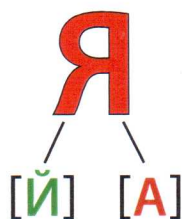

Дактильна абетка

5. Напиши літеру **я** в повітрі.

Передай букву **я** за допомогою рухів.

Поміркуй, як можна іншим способом показати цю літеру. Покажи.

Я = [Й'] + [А]

6. Скільки звуків позначає буква **я** на початку слова?
Напиши .

7. Прочитай склади, дотримуючись інструкції.

Інструкція. Вдихни, чітко вимовляй на одному довгому видиху. Повтори двічі.

Яр, ям, ял, ят, як, яв, яс

Ля, ня, тя, ря, зя, ся

Лля, ння, ття, ддя, ззя, сся

Добери слова, у яких є ці склади.

8. Напиши.

я									
ял									
ял									
як									
ля									

Скільки літер **я** ти написав / написала в другому й третьому рядках разом?   У якому більше?
У _____.

9. Заміни цифри літерами й прочитай слова вітання. Напиши їх.

Д2бр4й 798ь! _____

Д2бр2г2 р18кз! _____

Д2бр2г2 в9ч2р1! _____

біт1ю _____

Пр4біт _____

Ключ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
а	о	у	и	і	в	д	н	е

10. Розгадай ребуси.

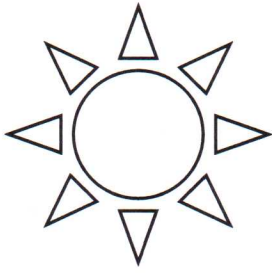

_____

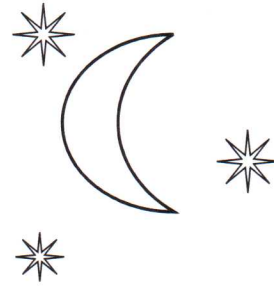

15. Прочитай слова вітання під малюнками.
Викресли зайві. Розфарбуй малюнки.

Добрий день!
Добраніч!
Радий / Рада Вас бачити!
Здоровенькі були!

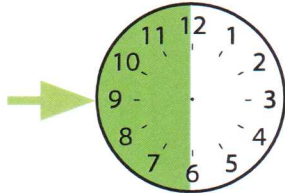

Добрий вечір!
Доброго ранку!
Гарного дня!
Привіт!

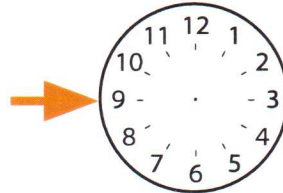
Поміркуй, які ще ввічливі слова доречно говорити вранці та ввечері.

16. У який час доби ми говоримо **доброго ранку**, **добрий день**, **добрий вечір**, **доброї ночі**? Познач на годиннику за зразком.

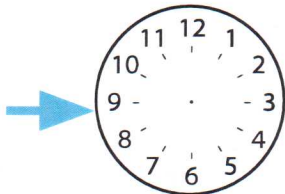
Доброго
ранку!

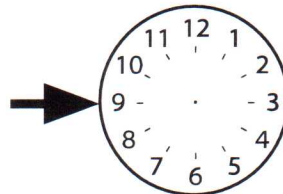
Добрий
день!

Добрий
вечір!

Доброї
ночі!

17. Розташуй цифри в порядку зростання та прочитай речення. Обведи слово вітання.

4

моя!

2

тобі,

1

Добридень

3

Україно

Чи впливає настрої на привітання?

1. Прочитай вірш.

Особлива буква «Я»:
Кожен з нас — це просто «я»,
Тільки треба чемним бути,
Не хвалитись, інших чути...

М. Дяченко

2. Переглянь відео.

3. Знайди в класі предмети, у назві яких є літера **я**. Намалюй ці предмети або напиши їх назви.

4. Відшукай у ланцюжку літер і прочитай слова, якими вітаються. Роз'єднай слова лініями |.

Добрийранокдобриденьдобрийвечірпривітздоровенькібули

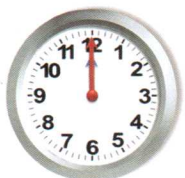
Полічи й напиши, скільки привітань міститься в ланцюжку.

5. Відгадай загадки. Відгадки напиши.

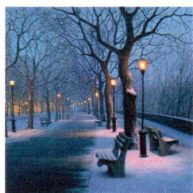
ранку!
Доброго

Рано-вранці на світанку
зустрічним кажемо...

дні!
Добрий

Заходить Яна до кімнати,
Забула Яна, що сказати.
Мовчить дівча, анітелень.
— Кажі всім, Яно, ...

вечі!
Добрий

Коли надворі вечір,
Говоримо зустрічним...

Мій словничок

Анітелень — ні звука, ні слова.

6. Вимови привітання «Добрий день!»:

- ◇ 5 разів радісно,
- ◇ 4 рази тепло,
- ◇ 1 раз сумно.

Скільки всього разів ти привітався / привіталася?

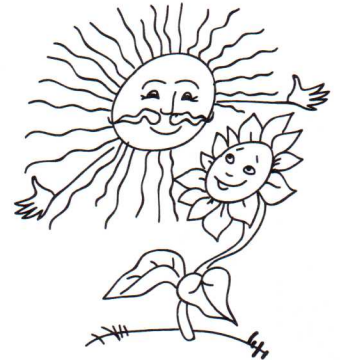
Чи змінюється настрій у тебе й у твоїх
однокласників? Поясни, чому.

7. Переглянь відео. Досліді, чи вітається соняшник із сонцем.

Дай відповіді на запитання.

Чому рослину назвали соняшником?
Чому соняшник «дивиться» на сонце?
Що виготовляють із соняшника?

Уяви, що ти соняшник. Як ти вітатимешся із сонцем?

Придумай танок.

8. Вимови слово вітання.

Яким звуком передається літера **я**? [__]

Вимови ім'я **Яна**. Чи є різниця у вимові?

9. Полічи й запиши, скільки звуків в іменах.

Яків   Ярема   Ярина   Ян   Яна

Порівняй кількість звуків в іменах і запиши в клітинках відповідні знаки <, > або =.

Яків Ярослав Ярина Ян

10. Чи є у твоєму класі учні, імена яких починаються на літеру **Я? Скільки їх?**

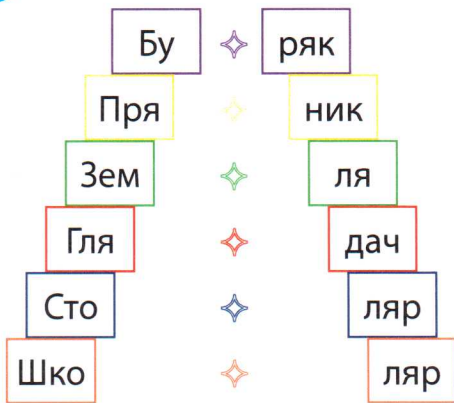
11. Пограй у гру. Вимовляючи кожний склад, роби 1 крок. Познач кількість складів у словах.

У класі крок за кроком йди,
Склади у слові полічи!

Ялинка, красуня, гірлянда, школяр, школярка.

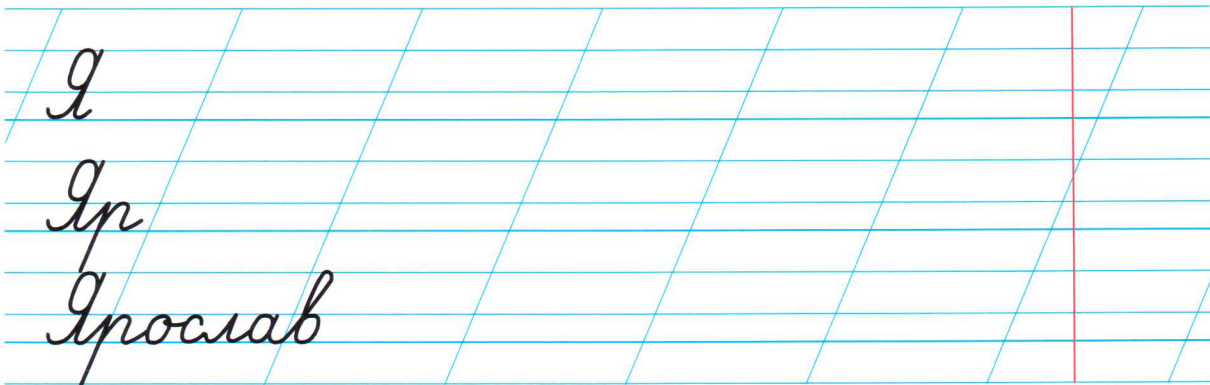

12. Прочитай.

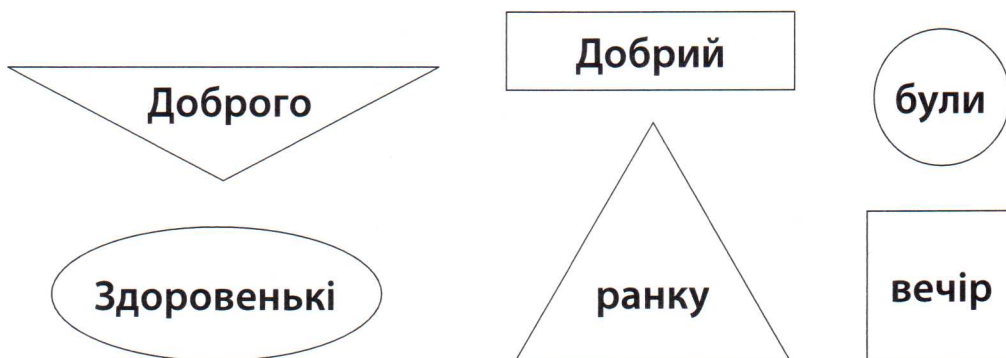
Чи чуєш ти в складах з буквою **я** звук [а]?

13. Напиши.

Скільки літер **я** ти написав / написала в другому й третьому рядках разом?   У якому більше?
у _____.

14. Об'єднай фігури за спільною ознакою та прочитай слова вітання. Назви геометричні фігури. Розфарбуй пари однаковим кольором.

15. Розв'яжи задачі.

1. У Ярини 10 подружок дівчаток і 6 друзів хлопчиків. Скільки разів дівчинці потрібно сказати «Привіт!», щоб ніхто не образився?

Розв'язання:

Відповідь: разів.

2. Чемній Яні 7 років, а ввічливий Яків на 10 років старший за неї. Скільки років Якову?

Розв'язання:

Відповідь: років.

3. Уважній до людей Ярині 12 років, а її привітний брат Ярослав на 2 роки молодший. Скільки років Ярославу?

Розв'язання:

Відповідь: років.

Заміни слово «молодший» словом «старший». Що змінилося в розв'язанні задачі?

Розв'язання:

Відповідь: років.

16. Учні вирішили полічити, скільки разів вони вітаються вранці та ввечері. Заповни таблицю.

Вітання вранці	Доданок	10	10	<input type="text"/> <input type="text"/>	11	6	2	<input type="text"/> <input type="text"/>	6
Вітання ввечері	Доданок	2	3	4	<input type="text"/>	10	<input type="text"/>	5	10
	Сума	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	14	12	<input type="text"/> <input type="text"/>	10	15	<input type="text"/> <input type="text"/>

17. Переглянь відео.

Мій словничок

Мажор — це веселий, радісний настрій музики.

Міно́р — це сумний, тужливий настрій музики.

Знайди відповідності та з'єднай за зразком.

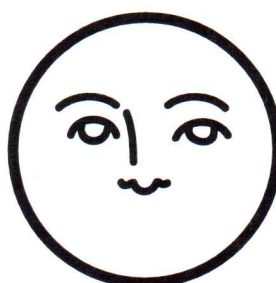
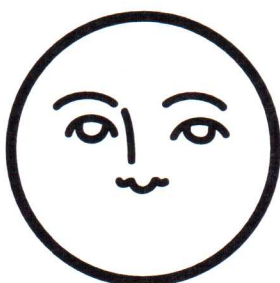
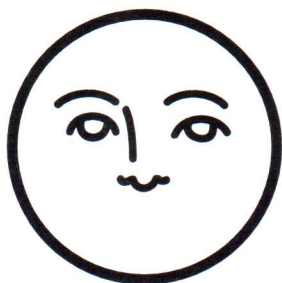
Мажор	Міно́р
Весела	Спокійна
Добра	Тужлива
Радісна	Сумна
Грайлива	Зла

Поміркуй, чи буває мажорний і міно́рний настрій у людини.

Поміркуй, з яким настроєм мають вітатися школярі.
Доповни речення.

Я завжди усміхаюся людям під час вітання, тому що...

Домалюй ротик так, щоб обличчя виражали почуття радості, смутку, злості. Поміркуй, чи можна вітатися зі смутком і злістю.

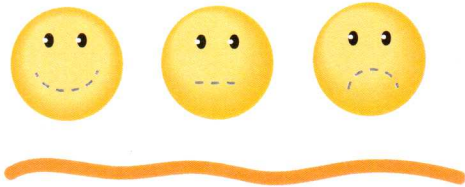

18. Доповни речення.

Я вітатимуся з людьми радісно, з теплотою, тому що...

Для чого ми кажемо слова прощання?

1. Зобрази жестами й мімікою чемні слова: **до побачення, на добраніч, бувайте**. Поміркуй, навіщо люди застосовують міміку й жести. Поясни.

Мій словничок

Міміка — це відображення на обличчі різних почуттів.

Жести — це різноманітні рухи руками, головою.

Зобрази жестами й мімікою слова вітання: **привіт, радий / рада тебе бачити**.

2. Прочитай вірш. Знайди й підкресли в тексті слова прощання.

НА ДОБРАНІЧ

І приходить сон нежданий
до школярочки Світлани.
«На добраніч! До світання!» —
зичим добрих снів Світлані.
Всім вам, дітоньки послулі:
«На добраніч! Люлі!.. Люлі!»

С. Шушкевич

Скільки слів прощання ти підкреслив / підкреслила?

Напиши їх.

3. Розв'яжи задачі.

1. Після занять у школі учень 15 разів сказав однокласникам «Бувайте!» і 3 рази — «До завтра!». Зі скількома школярами попрощався учень?

Розв'язання:

Відповідь: з школярами.

2. Яринка після занять йшла з мамою й татом коридором школи і сказала «До побачення» — 1 вчительці, «До завтра» — 10 хлопчикам і «До зустрічі» — 5 дівчаткам. Зі скількома людьми вона попрощалася?

Розв'язання:

Відповідь: з людьми.

4. Покажи за допомогою жестової мови словосполучення **до побачення**.

5. Порівняй кількість звуків у словах прощання й напиши в клітинках відповідні знаки $<$, $=$, $>$.

До зустрічі! До завтра! Бувайте!

6. Якими жестами ти супроводжуватимеш відповідь на слова: «Я дуже радий тебе бачити!»? Познач їх знаком $+$. Відтвори жести, які ти вибрав / вибрала.

☐ Протягну руку.	☐ Насварюсь пальцем.
☐ Розведу руками.	☐ Стену плечима.

7. Прочитай чітко чистомовки.

Ня-ня-ня — до побачення.

Іч-іч-іч — на добраніч.

Атра-атра-атра — до завтра.

Ічі-ічі-ічі — до зустрічі!

Ові-ові-ові — будьте здорові.

Ам-ам-ам — щастя вам.

8. Упиши пропущену букву. Склади речення з іменами, що починаються на букву Я, вживаючи слова вітання.

___	н	а							
___	к	і	в						
___	р	и	к						
___	р	и	н	а					
___	р	о	с	л	а	в			

Полічи й запиши, скільки букв у кожному слові. Найбільше число **обведи синім** кольором, найменше — **зеленим**.

9. Обчисли вирази й прочитай зашифровані слова прощання.

1.

4	+	4	=	<input type="text"/>	___
5	+	1	=	<input type="text"/>	___
9	-	4	=	<input type="text"/>	___
2	+	2	=	<input type="text"/>	___
9	-	2	=	<input type="text"/>	___
3	+	6	=	<input type="text"/>	___
5	+	5	=	<input type="text"/>	___

Ключ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
о	н	м	а	в	у	й	б	т	е

2.

3	+	6	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	+	6	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
4	+	3	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	+	6	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
9	-	3	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3	+	2	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
8	-	4	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
6	+	4	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
8	-	5	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	+	1	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
7	-	5	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Ключ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
м	я	н	ч	а	б	п	о	д	е

10. Переглянь мультфільм «Капітошка».
Дай відповідь на запитання.

Чи впливають добрі слова на настрій?
Чи можуть слова змінювати настрій?

Полічи й запиши, скільки в мультфільмі чемних слів.

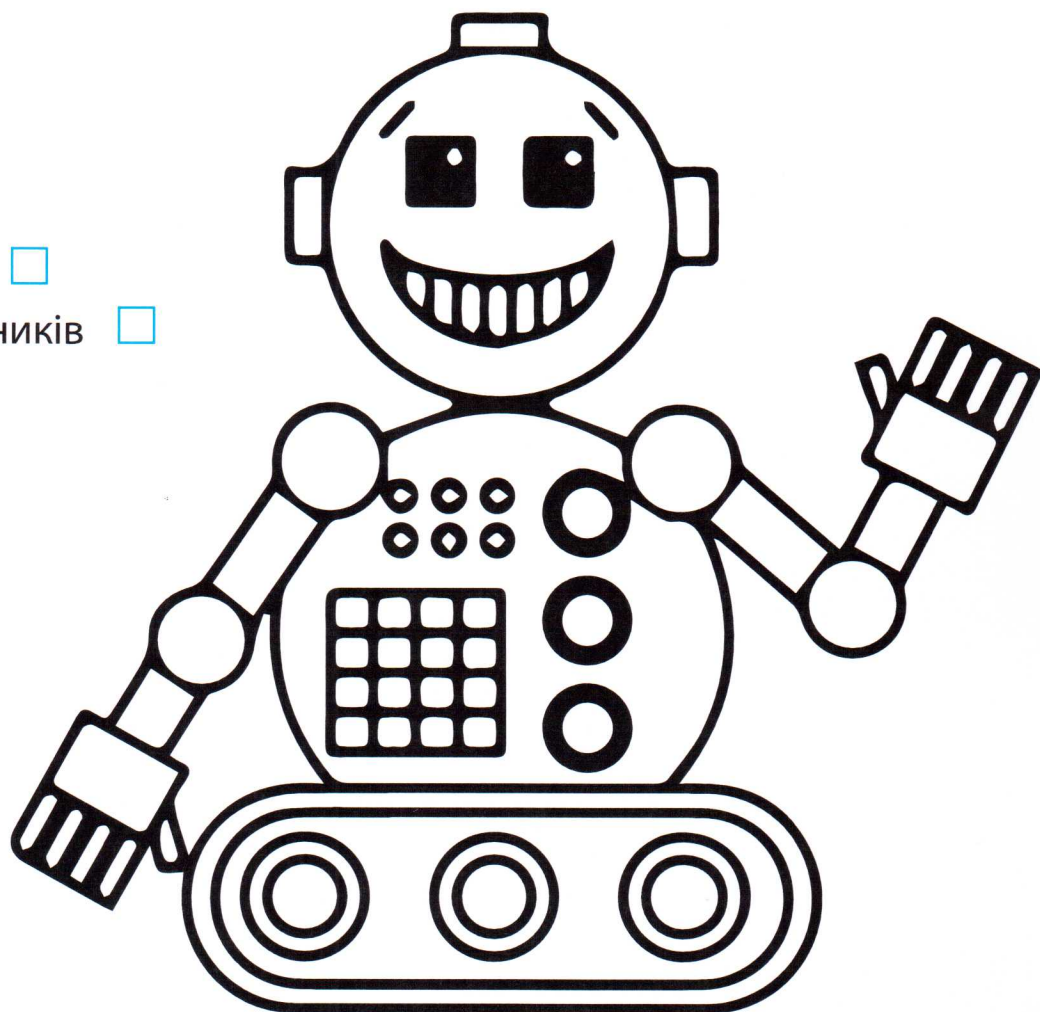
11. Напиши слова прощання.

До побачення! На добраніч! До завтра!
До зустрічі! Бувайте! Бувайте здорові!

12. З яких геометричних фігур складається робот?
Знайди й полічи їх.

квадратів
прямокутників
кругів
овалів

Розфарбуй робота.

Скажи роботу комплімент та попрощайся з ним.

Мій словничок

Комплімент (похвала) — це приємні, добрі слова. Комплімент обов'язково має бути правдивим.

- ✧ Ти такий гарний, веселий...
- ✧ Ти така добра, чемна...

13. Уяви, що хтось, намагаючись тебе похвалити, сказав улесливі (неправдиві) слова. Чи сподобається тобі така похвала? Чому?

14. Підкресли похвальні слова під час вітання.

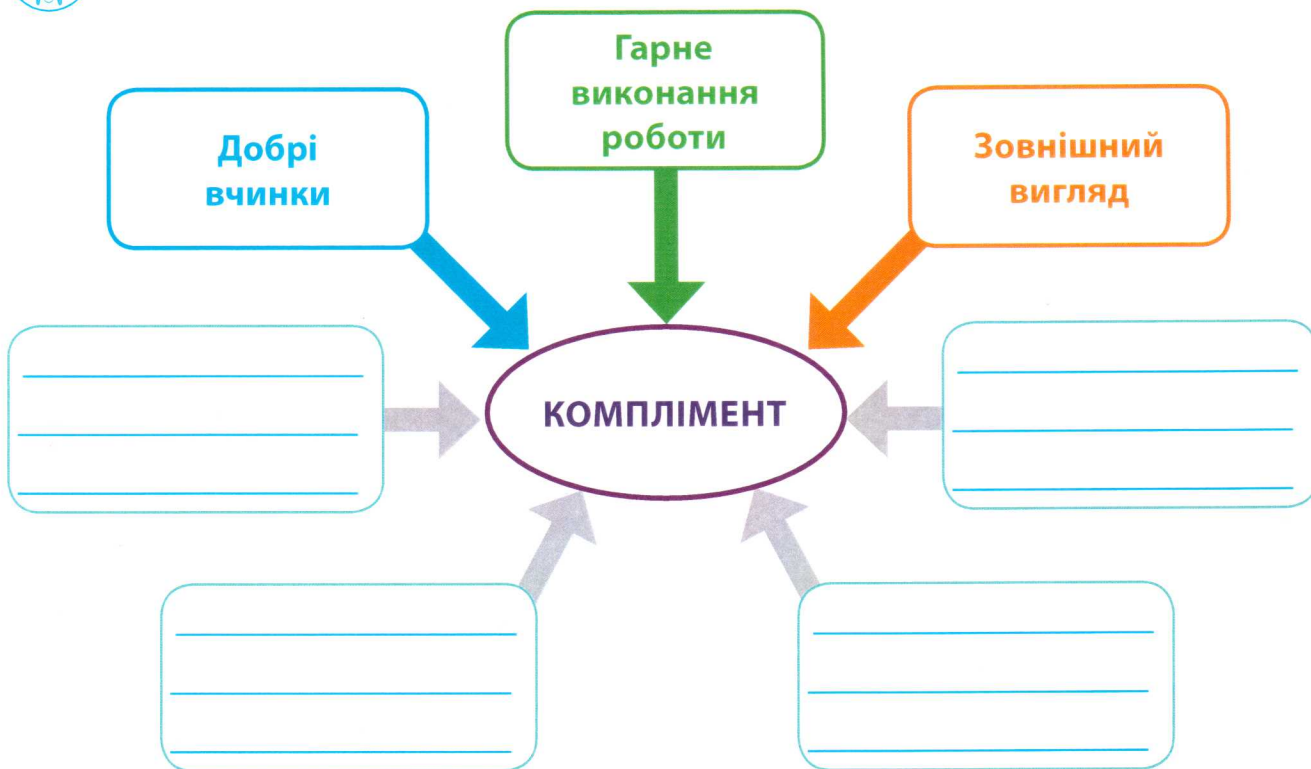
- Привіт, Ярино! Я радий тебе бачити! Тобі личить нова зачіска!
- Добридень, Ярослав! Дякую за комплімент!

Підкресли похвальні слова під час прощання.

- До побачення, Ярославе! Ти сьогодні чемно поведився в школі!
- Бувай, Яно! Дякую за гарні слова! Я буду старатися завжди бути чемним.

Поміркуйте, за що ви можете похвалити одне одного.

Похвали однокласника / однокласницю.

15. Поясни, навіщо вживати слова прощання.

Висловлюй думку за зразком:

Я думаю, що слова прощання потрібно вживати, тому що...

Яку чарівну силу мають слова прохання?

1. Прочитай вірш. Підкресли слова прохання. Дай поради герою вірша.

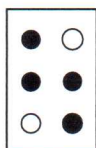
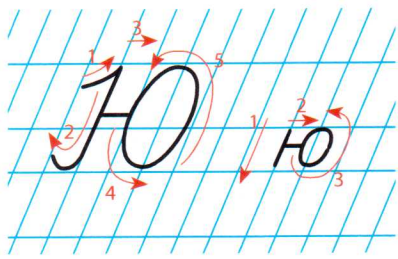
НЕВИХОВАНИЙ ВЕДМІДЬ

В лісі жив Ведмідь-гультай,
 Знав єдине слово: «Дай!»
 — Дайте меду і малини!
 — Дайте рибки і калини!
 Дорікали звірі вслід:
 — Ну й неввічливий ведмідь!
 Чи тобі завчити важко
 Чарівні слова: «БУДЬ ЛАСКА»?

I. Січовик

Поміркуй і напиши, скільки лап у трьох ведмежат.

Ю ю

Азбука Брайля

Дактильна абетка

2. Напиши літеру ю в повітрі.

Передай букву ю за допомогою рухів.

Подумай, як можна іншим способом показати цю літеру. Покажи.

3. Скільки звуків позначає буква ю на початку слова? Напиши.

4. Полічи й напиши.

Скільки букв у слові юнга? Скільки звуків?

Поясни, чому кількість звуків і букв різна.

5. Упиши пропущені літери.

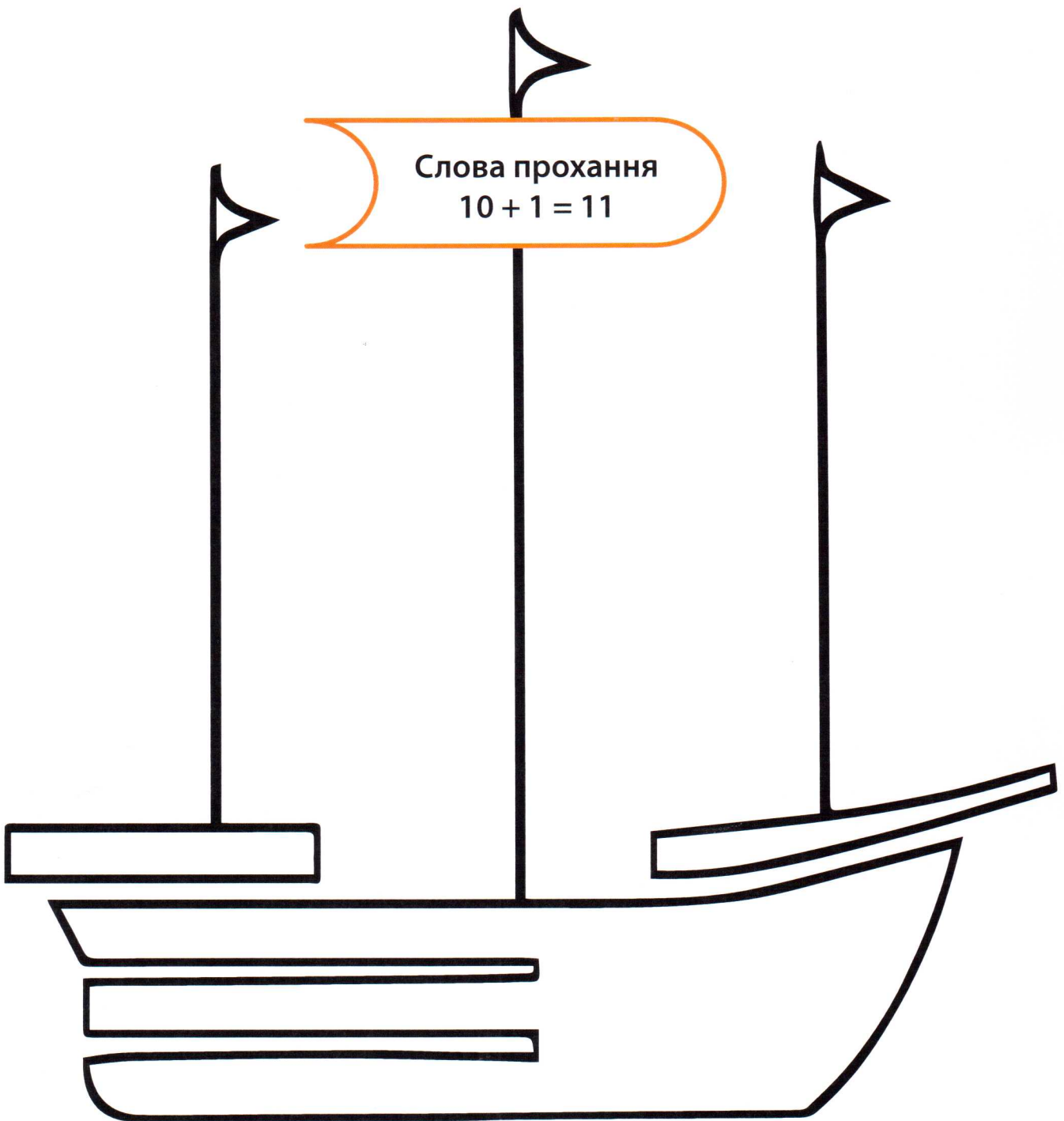
Щоб стати юнго __, потрібно вміти лазити по кана-
тах, піднімати й спускати вітрила. Крім того, необхідно
навчитися користуватися карто __, компасом й іншими
приладами. Потрібно бути чемним, вміти висловлюва-
ти сво __ думку перед моряками і слухати капітана.

6. Напиши.

ю						
юл			юл			
юнга						

7. Виріж із додатка вітрила із чарівними словами й наклеї на малюнок. Обчисли вирази. Прочитай чарівні слова, які вживає юнга Юрко.

8. Розглянь малюнок. Чи можна назвати учнів ввічливими? Чому?

Склади розповідь за малюнком.

9. Поміркуй.

Що треба робити, якщо...

- ✧ у тебе перестала писати ручка, зламався олівець;
- ✧ ти випадково когось штовхнув;
- ✧ хлопчик, дівчинка та вчитель одночасно підійшли до дверей;
- ✧ потрібно звернутися до однокласника / однокласниці (вчительки, працівників школи), щоб дізнатися, котра година.

10. Обчисли ланцюжок виразів. Розфарбуй найменшу геометричну фігуру **зеленим** кольором, найбільшу — **жовтим**.

$$\begin{array}{|c|} \hline \text{Дякую} \\ \hline 20 \\ \hline \end{array} - \begin{array}{|c|} \hline \text{Дозвольте} \\ \hline 10 \\ \hline \end{array} + \begin{array}{|c|} \hline \text{Перепрошую} \\ \hline 4 \\ \hline \end{array} = \begin{array}{|c|} \hline \text{Будь ласка} \\ \hline ? \\ \hline \end{array}$$

11. Знайди у квадраті слова прохання. Прочитай їх і розфарбуй.

А	В	Н	Д	Я	К	У	Ю	Д
О	В	Н	И	Ц	Л	М	Н	О
Б	П	А	В	Н	К	С	Т	З
Р	И	В	І	Т	Я	Д	К	В
О	К	Д	Т	А	М	О	С	О
Г	Р	Л	А	Л	Т	К	Я	Л
Р	І	М	Ю	О	П	З	С	Ь
А	М	І	К	Г	Н	У	Ю	Т
Л	С	В	И	Б	А	Ч	Т	Е
Б	У	Д	Ь	Л	А	С	К	А

Скільки чарівних слів ти знайшов / знайшла?

12. Розв'яжи ситуацію.

Під час перерви хлопчик ненароком штовхнув дівчинку. Вона дуже образилася. Але хлопчик привітно усміхнувся й сказав лише одне слово. Образа минула.

Яке слово сказав хлопчик? **Напиши.**

--	--	--	--	--	--	--	--

13. Обчисли кругові вирази. Відповіді запиши в клітинках, на які вказують стрілки. Відповідь в останньому виразі має збігатися з першим числом.

10	+	7	→	<input type="text"/>	-	2	→	<input type="text"/>	+	1	→	<input type="text"/>	-	6	→	<input type="text"/>
----	---	---	---	----------------------	---	---	---	----------------------	---	---	---	----------------------	---	---	---	----------------------

14. Досліді, чи вживають учні під час уроку слова прохання. Заповни таблицю.

Слова прохання	Кількість
Будь ласка	<input type="text"/> <input type="text"/>
Дуже прошу	<input type="text"/> <input type="text"/>
Вибачте	<input type="text"/> <input type="text"/>
Дозвольте	<input type="text"/> <input type="text"/>

15. Викресли неввічливі прохання. З ввічливими словами прохання **склади** речення.

- ✧ будь ласка;
- ✧ мені треба;
- ✧ прошу;
- ✧ дай мені швиденько;
- ✧ чи не міг / не могла би ти...;
- ✧ чи не буде тобі складно...
- ✧ дуже прошу...

Розіграйте діалоги, вживаючи ввічливі слова.

16. Покажи за допомогою жестового мовлення слово **вибачте**.

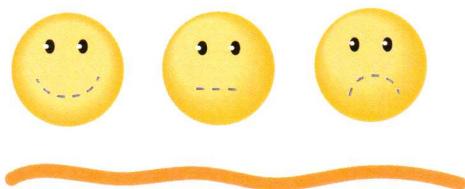

17. Поясни, навіщо вживати слова прохання. **Висловлюй** думку за зразком:

Я вважаю, що слова прохання потрібно вживати, тому що...

Коли народжуються слова вдячності?

1. Прочитай вірш.

ЧАРІВНІ СЛОВА

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі,
Їх кожен легко підбере,
Якщо йому не лінь.
Ти, друже, мусиш знати їх,
Запам'ятать неважко:
Маленькі ключики твої —
«Спасибі» і «Будь ласка».

І. Січовик

Про які чарівні ключики йдеться у вірші? Що ними відмикають?
Як це зробити?

Полічи й напиши, скільки складів у слові **спасибі**.

2. Допиши слово вдячності.

Коли потрібно висловити подяку,
промовить необхідно слово

3. Розв'яжи задачу.

Учні першого класу зліпили 3 великі снігові кулі для складання снігових баб, а маленьких і середніх — на 6 більше. Скільки всього снігових куль зліпили учні?

Розв'язання:

Відповідь: куль.

4. Зашифруй вірш за допомогою піктограм.

Ліпимо сніговика:

Кулі три, одна мітла.

Носик зробимо з морквини,

Очі будуть із вуглини.

Не великий, не малий

вийшов дядько сніговий.

Г. Бондаренко

Відтвори вірш за допомогою рухів.

5. Склади розповідь «Вдячність зимі».

Д о в і д к а:

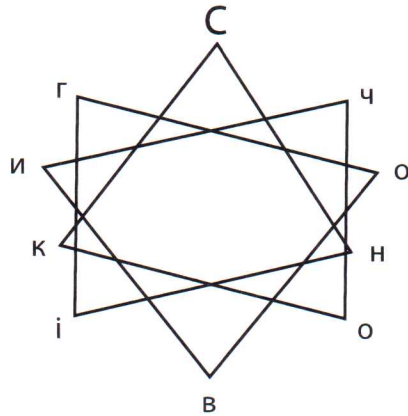
дякую, спасибі, дуже вдячні, природа, школярі, лижі, санчата, ковзани, сніг, зима, сніговик.

6. Покажи за допомогою жестового мовлення слово **дякую**.

7. Рухаючись від великої літери, прочитай слово.
Напиши його.

8. Прочитай вірш. Упиши пропущені букви.
Підкресли слова ввічливості. Напиши два
слова вдячності на вибір.

РІДНА МОВА

Сі__ дитині
В серденьку ласку.
Сійся-родися,
Ніжне «будь ласка»,
Вдячне «спасибі»,
«Вибач» тремтливе, —
Слово у серці —
Як зернятко в ниві.
«Доброго ранку!»,
«Світлої днини!» —
Щедро даруй ти
Л__ дям, дитино!
Мова барвиста,
Мова багата,
Рідна і тепла,
Як батьківська хата.

В. Гринько

Скільки ввічливих слів ти підкреслив / підкреслила?

9. Напиши.

Ю						
Юв			Юх			
Юл			Юс			
Юрій						

10. Напиши листа «За що я вдячний / вдячна зимі».

Дорога зимо!

Я дякую тобі за можливість зліпити снігову бабу, прикрасити ялинку,

---

Завдяки тобі земля вкрита білою ковдрою, сніг іскриться на сонечку, навколо стоять гарно вбрані дерева, оповиті білою бахромою, падають кришталеві сніжинки.

Я дарую тобі найкращі слова: казкова, красива, _____

З повагою _____

11. Поясни, навіщо вживати слова вдячності.

Висловлюй думку за зразком:

На мій погляд, слова вдячності потрібно вживати, тому що...

Як мені допомагають слова звертання?

1. Прочитай текст.

- Доброго ранку!
- Привіт, дорогий друже!
- Радий зустріти тебе.
- Я теж рада тебе бачити! Ти тривалий час хворів. Як твоє здоров'я?
- Я почуваюся добре.
- Звертайся, якщо потрібна допомога.
- Допоможи мені, будь ласка, з математикою.
- Завжди рада допомогти тобі.
- Я вдячний тобі за турботу й увагу.
- Ми ж друзі!

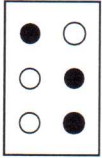

Розіграйте діалог «Зустріч із товаришем, який хворів».

Спілкуючись із рідними, вживай звертання:

мамо, матусю, мамусю, матінко,
мамочко, мамуню, мамонько, ненько;
тату, татку, татоньку, таточку, татусю, батьку;
дідусю, діду, дідуню, дідку, дідусеньку;
бабусю, бабцю, бабуню, бабусенько,
бабулечко, бабусечко.

Ш ш

Азбука Брайля

Дактильна абетка

2. **Напиши** літеру **ш** у повітрі. **Поміркуй**, як можна показати цю букву за допомогою рухів. **Покажи**.

3. **Вимови** чистомовки, дотримуючись інструкції.

Інструкція. Вдихни, чітко вимовляй на одному довгому видиху. Повтори двічі.

Ше-шо-шу-ші — шанобливі школярі.

Ше-шо-шу-ши — не шушукатимось ми.

Аш-еш-ош-іш — чемним ти ставай скоріш.

4. **Знайди** в класі або в школі предмети, назви яких починаються на літеру **ш**. **Намалюй** їх або **сфотографуй** і **вклей** фотографії.

5. Прочитай. Упиши пропущені букви.

Каже братик Тимо __у:
 — Хоче __, букву напи __у?
 Три стовпці, внизу — межа,
 Це для тебе буква Ш!

Вихвалялася шин __ила,
 Що плаща собі по __ила,
 Бо донині всі шин __или
 Тільки __уби і носили.

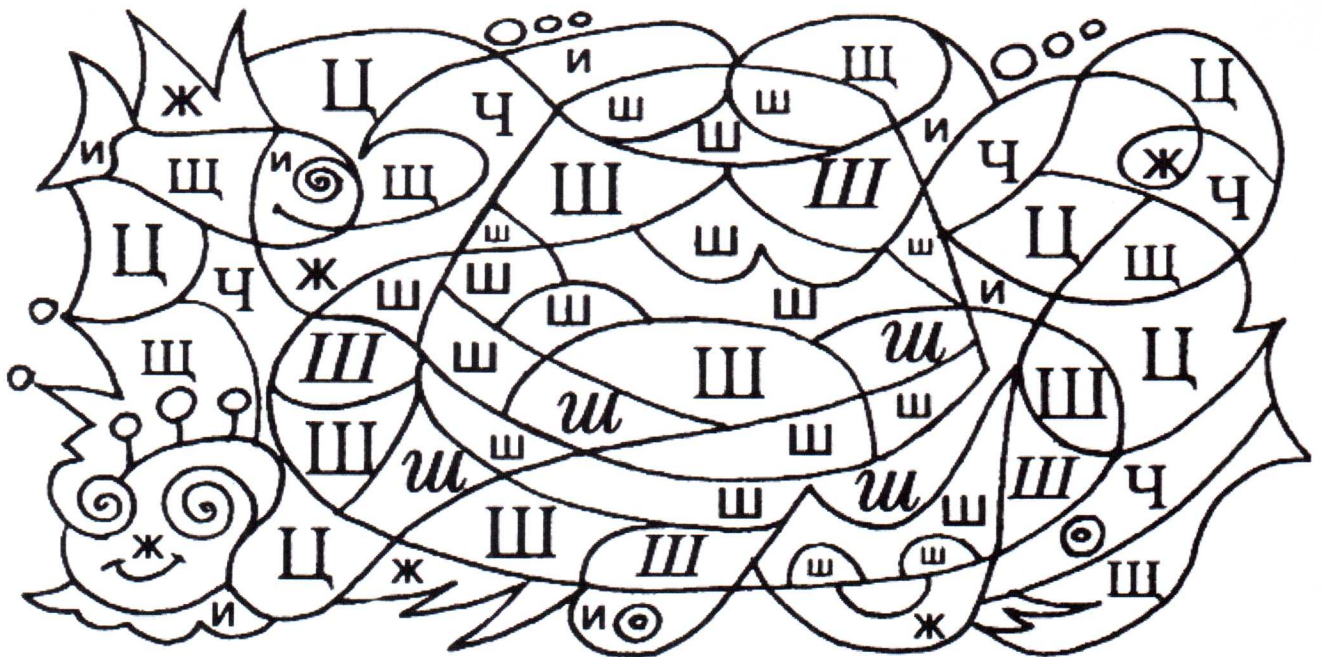
В. Гринько

О. Кротюк

6. Склади слова зі складів.

ШКО	КА
ШКО	БА
ШАП	ЛА
ШКАРПЕТ	КА
ШУ	ЛЯР
ШНУ	РА
ШВАБ	БА
ШАЙ	РОК

7. Знайди й розфарбуй літеру Ш/ш.

11. Прочитай діалог. Що не так?

Виправ помилки та **розіграй** діалоги з однокласниками. **Підкресли** слова звертання.

- Шановний добродію Сергію, привіт!
- Вельми__ановна Ярино, доброго ранку! Дуже приємно тебе бачити.

Цікаво знати!

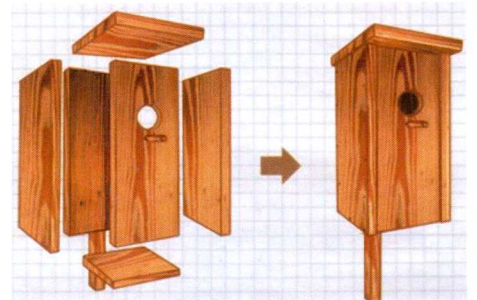
Здавна в Україні діти до дорослих людей звертались на «ви». Це вияв поваги до них. На «ви» звертаються до вчителів та інших дорослих, які працюють у школі. До своїх ровесників і дуже близьких людей можна звертатися на «ти».

12. Поміркуй, з яких геометричних фігур складається шпаківня.

Скільки квадратів?

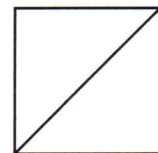
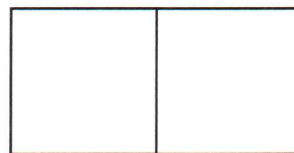
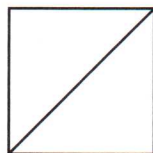
Скільки прямокутників?

Скільки кіл?

13. Виклади за допомогою лічильних паличок:

- ✦ два трикутники з 5 паличок;
- ✦ два рівних квадрати з 7 паличок;
- ✦ квадрат і два маленьких трикутники з 5 паличок.

14. Поясни, коли потрібно вживати слова звертання.

Висловлюй думку за зразком:

Я вважаю, що слова звертання потрібно вживати, коли...

Чи вмію я слухати й чути?

1. Прочитай казку. Упиши пропущені букви.

ДРІЗД І ГОЛУБ

Якось голуб став просити дрозда, щоб той навчив його гніздо мостити. Погодився дрізд. Та тільки поклав декілька гілочок, як голуб сів на них і вуркоче:

— Знаю, знаю...

Розгнівався дрізд та й каже:

— Коли знає __, то чому проси __?

І полетів собі геть.

А голуб зовсім не вмів гніздо мостити. Ото скільки дрізд йому допоміг, таке гніздо в нього зали __илося.

Українська народна казка

Назви дійових осіб казки.

Яким залишилося гніздо в голуба? Чому?

Передай голосом нетерплячість, поспішність голуба й гнів дрозда.

2. Роз'єднай слова й прочитай речення.

Чемна людина навчиться слухати.

Скільки слів у цьому реченні?

3. Поміркуй, як можна дізнатися, чи уважні школярі.

Висловлюй думку за зразком:

Я думаю, що школярі уважні слухачі, тому що...
На мою думку, школярі уважні...

4. Познач істинні висловлювання знаком **+**, а хибні — знаком **-**.

- Чемна людина вміє слухати.
- Після весни настає зима.
- Число 9 більше, ніж число 10.

5. Розв'яжи задачу.

На перерві 2 хлопчики перебивали один одного під час розмови, 3 дівчинки не уважно слухали одна одну, а 10 учнів розмовляли ввічливо. Скільки всього учнів спілкувалося на перерві?

Розв'язання:

Відповідь: учнів.

6. Спробуй себе в ролі журналіста. **Постав** запитання однокласникові / однокласниці «Чому чемна людина повинна вміти слухати?»

Послухай відповідь.

Які чарівні слова має вживати журналіст? **Напиши**.

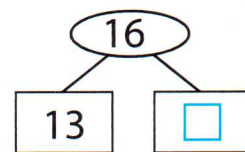
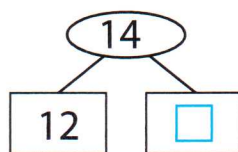
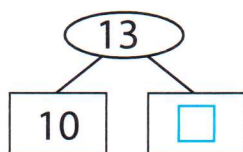
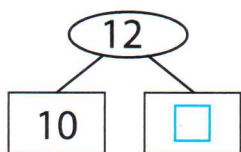

---

7. Упиши відповідні числа.

8. Упиши пропущені букви.

Ніс Тимі__ великий кі__.

У коші — трава ло__аті.

Каже:

— Хай ло__атко їсть,

а мене жде ка__а в хаті.

9. Напиши.

Ша							
Школа							
Шанка							

Скільки літер **Ш** ти написав / написала в другому і третьому рядках разом?

Напиши імена **Шура**, **Саша**.

10. Прочитай прислів'я.

- ✦ Будь гарним слухачем — будеш гарним оповідачем.
- ✦ Співати добре разом, а говорити — окремо.
- ✦ Балакай, слухачам вуха не болять.

11. Склади разом із однокласником / однокласницею поради, як стати уважним слухачем. Презентуйте поради класу.

Довідка: слухай, не перебивай, відповідай, говори, уважний, чемний, не будь балакучий.

12. Розв'яжи задачу.

У класі 20 учнів. 9 учнів навчилися уважно слухати.
Скільком учням ще потрібно навчитися уважно слухати?

Розв'язання:

Відповідь: учням.

13. Розглянь малюнок. Доведи, що школярі уважні слухачі.

Знайди геометричні фігури. Полічи й запиши, скільки на малюнку трикутників , кіл , овалів , ромбів , шестикутників , прямокутників .

14. Напиши пропущені числа.

10 11   14 16 17   20

20 18 16   13 12 10

15. Упиши пропущені слова.

Пам'ятка

СЛУХАЙ УВАЖНО

1. Зосередься на слуханні, не _____.
2. Постарайся зрозуміти _____.
3. Не _____ мовця.
4. Запиши незрозумілі слова, з'ясуй їх _____.
5. Слідкуй за _____ мовця.

Д о в і д к а: найголовніше, відволікайся, перебивай, значення, виразом обличчя, жестами.

Поміркуй, як допоможе тобі пам'ятка під час слухання.

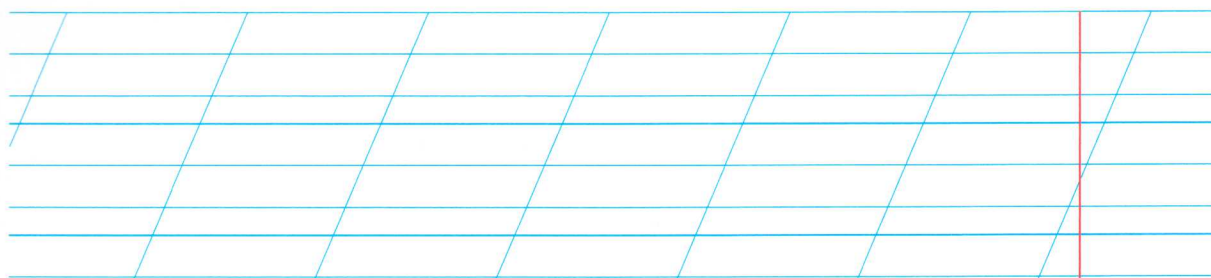
16. Із поданих букв склади слово. Напиши.

Т И Х А С Л У

_____

17. Напиши речення.

Чемні школярі вміють слухати й чути інших.

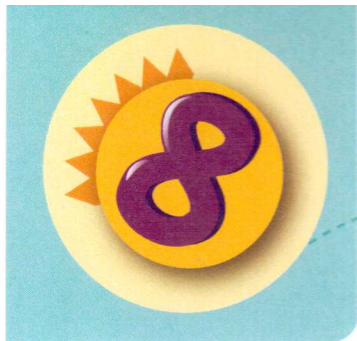

18. Поясни, чому важливо навчитися бути уважним слухачем.

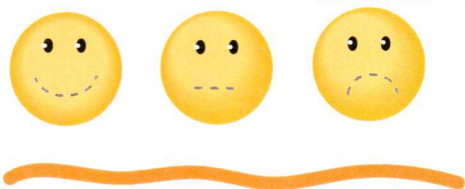
Висловлюй думку за зразком:

Потрібно бути уважним слухачем, тому що...

Чи «живуть» у нашій школі чемні слова?

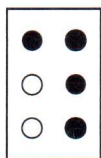
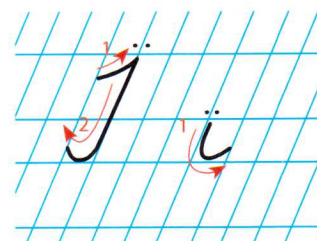

1. Досліди, чи вживають школярі ввічливі слова в класі. Напиши, які саме.

СЛОВА ВВІЧЛИВОСТІ

Four horizontal lines for writing.

ї і

Азбука Брайля

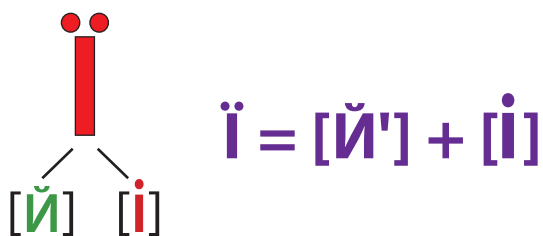

Дактильна абетка

2. Напиши літеру **ї** в повітрі.

Передай букву **ї** за допомогою рухів.
Подумай, як можна іншим способом показати цю літеру.
Покажи.

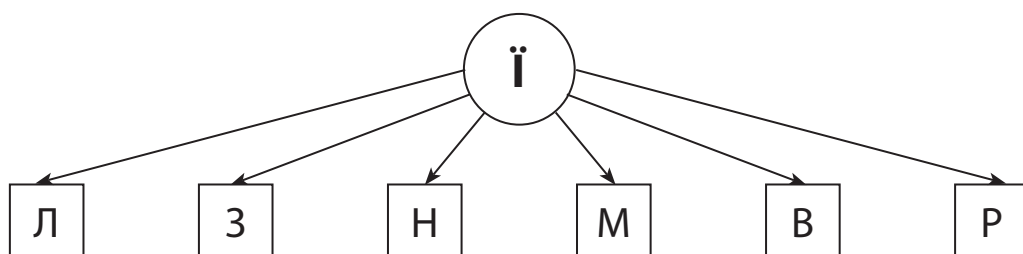

3. Скільки звуків позначає буква **ї**? Запиши .

4. Прочитай склади.

5. Прочитай вірші. Упиши пропущені букви.

Їжу їм, що їсть їжак —
Доброго здоров'я знак.
У __дальні __жачковій —
Весь запас його зимовий.

Т. Бойченко

Схожа буква «ї» на «і»,
Тільки крапки у ній — дві.
З'їли __жу їжачки
Й заховались в голочки.
Хоч і колеться __жак,
Та насправді він — добряк!
Їжачків оберігай,
Не чіпай, не ображай!

М. Дяченко

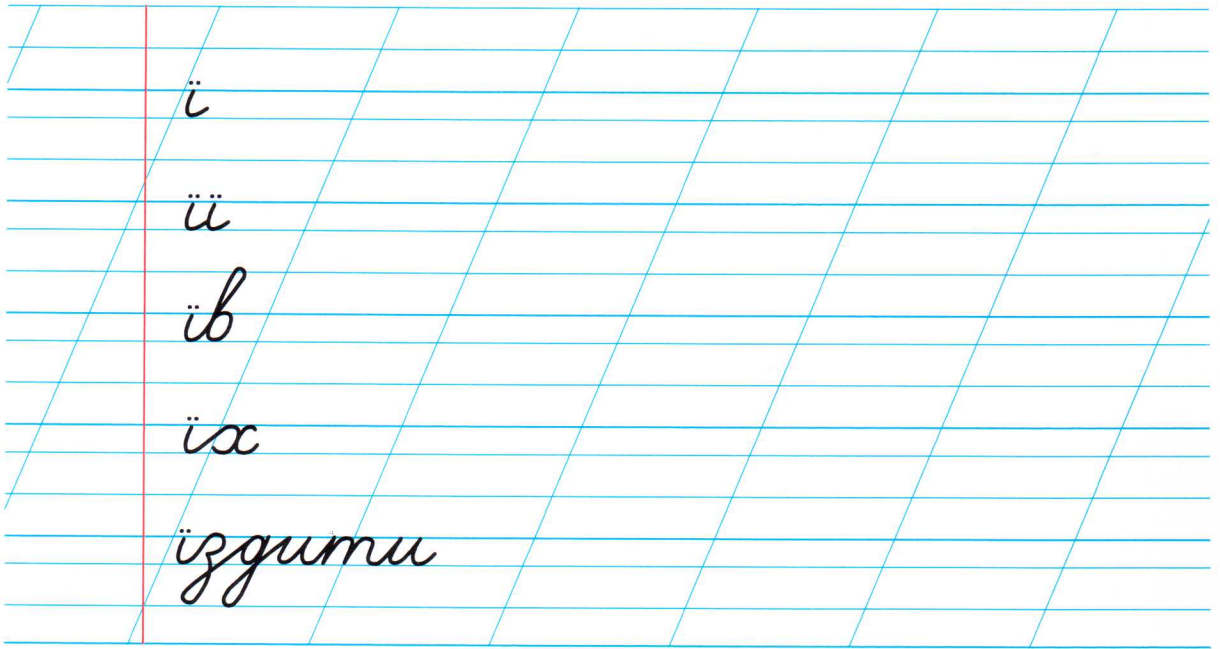

6. Дізнайся, у якому місті України встановили найвищу у світі літеру **ї**. Напиши.

---

7. Напиши.

8. Прочитай.

мій — мої
свій — свої

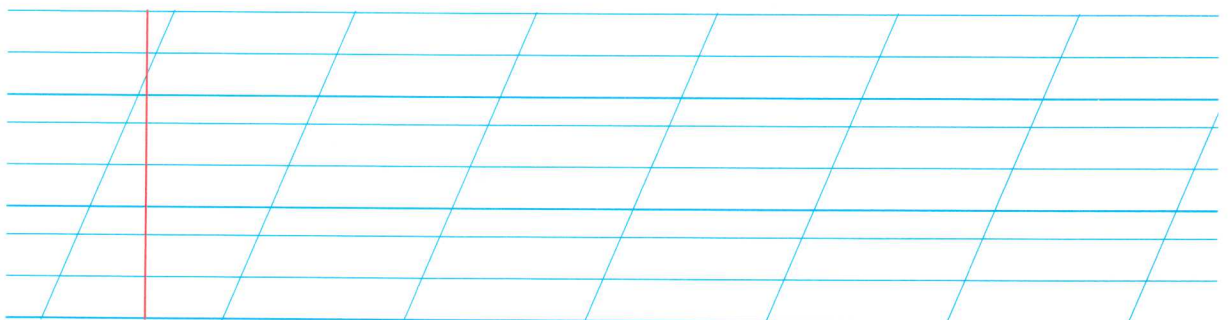
їхав — заїхав
їсти — переїсти

9. Знайди та обведи слово **їдальня**.

Раїдальнясоваїдальнявихоїдальняколомиїдальня

Скільки разів це слово вживається в ланцюжку?

10. Склади речення зі слів **поводилися, в, їдальні, чемно, школярі**. Напиши.

11. Досліді, що відбувається в шкільній їдальні на перерві. Чи чемно поводяться учні?

Напиши ввічливі слова, які ти почув / почула в шкільній їдальні.

Ввічливі слова

Дякую!

Дуже ввічливі слова

Щиро дякую!

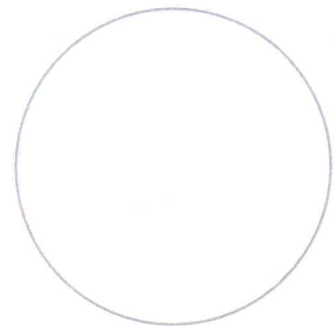

---

12. Пригадай правила поведінки в їдальні. **Поясни,** що зображено на піктограмах. **Намалюй** свою піктограму.

13. Скільки монет? Скільки копійок? Запиши.

монети
 копійок

монети
 копійок

монети
 копійок

монети
 копійок

14. Досліді, що відбувається на перерві в коридорі школи. Чи чемно поводять себе учні?

Напиши ввічливі слова, які ти почув / почула на перерві.

Ввічливі слова

Дуже ввічливі слова

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
-------------------------------	-------------------------------

15. Розв'яжи задачу.

Уляна сказала 10 ввічливих слів у класі, 2 — в їдальні, 3 — у коридорі під час перерви. Скільки всього ввічливих слів сказала учениця? Назви можливі варіанти ввічливих слів Уляни.

Розв'язання:

Відповідь: слів.

16. Розв'яжи задачі за коротким записом. Відповіді порівняй.

Дякую — 10
Будь ласка — 4 } ?

Розв'язання:

Відповідь: слів.

Вибачте — 10
Дозвольте — ?, на 4 більше.

Розв'язання:

Відповідь: слів.

17. Прочитай діалог «У їдальні». Розіграй його з однокласником / однокласницею.

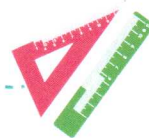

- Добрий день!
- Вітаю!
- Дайте, будь ласка, сік.
- Будь ласка, візьміть.
- Дякую.
- А булочки у вас з маком?
- Так. Скільки вам дати?
- Дві, будьте ласкаві.
- Ось, прошу.
- Дякую. До побачення.
- На все добре!

Полічи, скільки чемних слів вжито в діалозі.

18. З ким або з чим можна порівняти ввічливу людину? Намалюй.

Чи «живуть» у нашій школі чемні слова? (продовження)

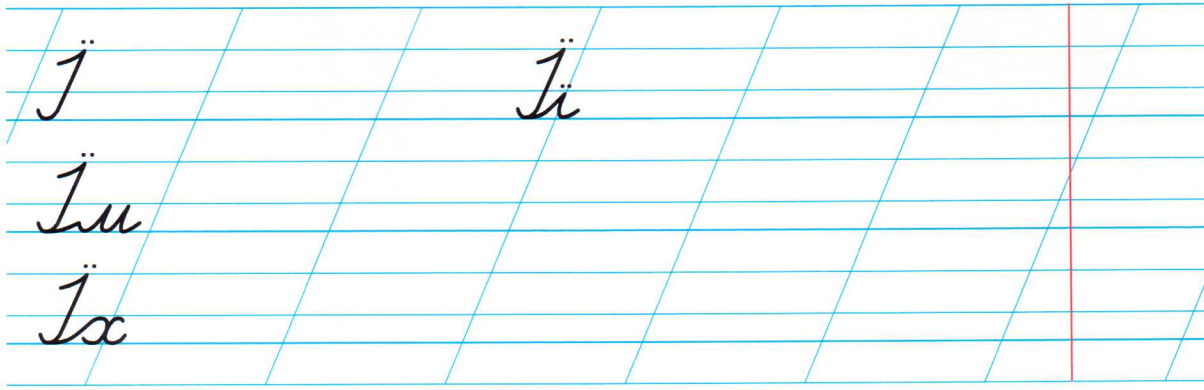
1. Переглянь відео «Правила поведінки за столом». Чи чемні герої мультфільму? Поясни свою думку.

2. Зображення, на яких учні поводяться чемно, обведи **зеленим** кольором. Поясни свій вибір.

Поміркуй, які правила поведінки в їдальні порушують деякі школярі.

3. Напиши.

Полічи, скільки літер **ї** ти написав / написала в першому рядку , скільки — у другому .

Скільки літер **ї** ти написав / написала в першому й другому рядках разом?

4. Прочитай правила ввічливої поведінки в їдальні. Вимірй і запиши довжину кожного відрізка. Найдовший відрізок наведи **синім** кольором, найкоротший — **зеленим**.

1. Не поспішай першим сісти за стіл.

  см

2. У їдальню не забігай, а заходь спокійно.

  см

3. Побажай друзям: «Смачного!»

  см

4. Поїв — прибери за собою.

  см

5. За столом сиди прямо, не клади лікті на стіл.

  см

6. Не їж поспіхом, пережовуй ретельно їжу, не плямкай, не розмовляй.

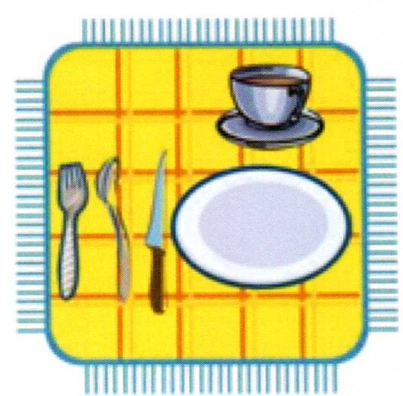
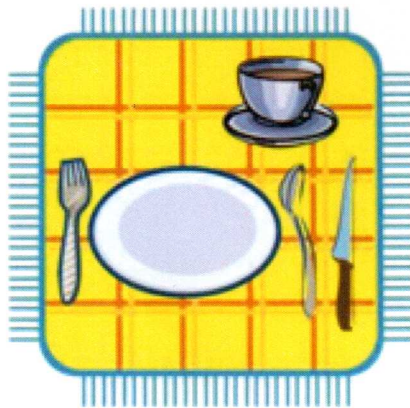
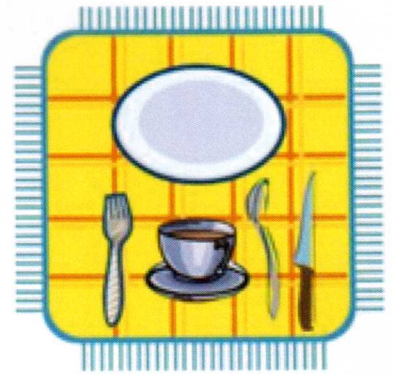
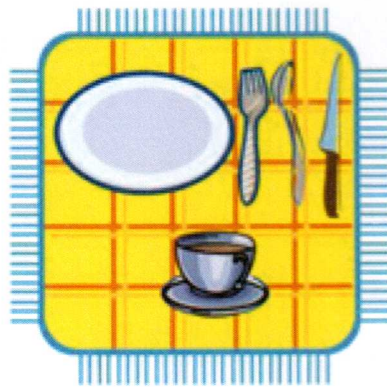
  см

7. Подякуй працівникам їдальні й черговим за смачний обід.

  см

5. Обведи малюнок, на якому зображена правильна сервіровка столу. Поясни свій вибір.

Перед обідом правильно сервіруй стіл у шкільній їдальні.

6. Прочитай.

У їдальні всі їдять.
Там не бігають — сидять.
Як їси — не поспішай.
Все прожуй, тоді ковтай.

Скільки правил поведінки в їдальні ти нарахував / нарахувала?

7. Звернися до однокласника / однокласниці з будь-яким проханням у ввічливій формі. Складіть діалог за зразком.

- Дай мені, будь ласка, шматок хліба.
- Ось, тримай.
- Дякую.

8. Заповни таблицю за зразком. Виріж із додатка та наклеї монети.

Число	Десятки	Одиниці	Десятки	Одиниці
11	<input type="text" value="1"/>	<input type="text" value="1"/>		
12	<input type="text"/>	<input type="text"/>		
15	<input type="text"/>	<input type="text"/>		
18	<input type="text"/>	<input type="text"/>		

9. Склади задачу про шкільну їдальню. Розв'яжи її.

Було	Витратили	Залишилось
		<input type="text" value="?"/>

Розв'язання:

Відповідь: гривень.

10. Пограй у комп'ютерну гру «Виміряй довжину в сантиметрах».

11. Допоможи Ївзі бути чемною. Допиши ввічливі слова.

Ївга пішла до бібліотеки за новою книжкою. Вона зайшла в бібліотеку й промовила:

« _____ ».

Бібліотекарка записувала у зошит назви книжок. Дівчинка звернулася до неї:

« _____ ».

Бібліотекарка дала дівчинці книжку. Ївга сказала: « _____ » й пішла до класу.

12. Розстав букви по порядку й дізнайся, яке чемне слово сказала Ївга.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Полічи, скільки книжок на верхній полиці ліворуч , а скільки — праворуч. Скільки разом? На скільки більше книжок праворуч, ніж ліворуч? На .

Як я виявляю чемність?

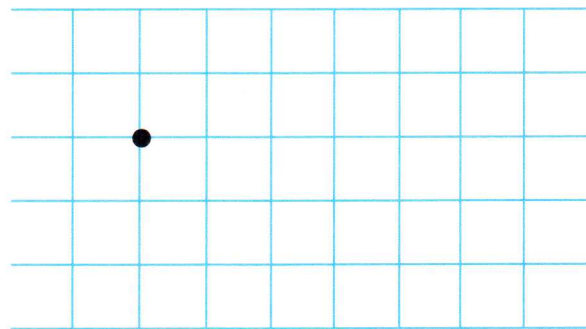
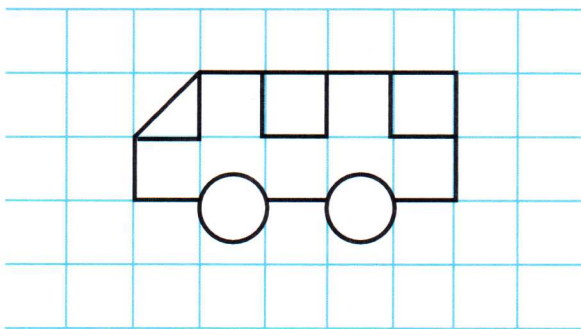
1. Розіграйте діалог у парах.

Я — ПАСАЖИР

- Заходьте. Вам допомогти?
- Дякую!
- Передайте, будь ласка, гроші на квиток.
- Візьміть ваш квиток.
- Ви виходите на наступній зупинці?
- Ні. Я їду далі.
- Дозвольте пройти.
- Проходьте.
- Дякую! Гарної дороги.

2. Намалюй такий самий автобус по клітинках.

3. Уяви, що в автобус заходить бабуся, а вільних місць немає. Складіть діалог.

Д о в і д к а: бабуся, сідайте, будь ласка, далеко їхати, виходити на наступній зупинці, гарної дороги.

4. Напиши речення. Гарної дороги.

5. Обговори з однокласниками.

Що робити, якщо побачив / побачила дитину, яка...

- ◇ руйнує сніговика;
- ◇ ламає шпаківню;
- ◇ підсковзнулась і впала;
- ◇ кидає сніжки в обличчя іншій людині?

6. Поміркуй.

Як проявляється чемність у грі?

Як проявляється чемність у спорті?

Чи були подібні ситуації у твоєму шкільному житті?
Розкажи.

7. Розв'яжи задачу.

У парку біля школи першокласники чистили доріжки від снігу 10 днів, а другокласники — на 3 дні більше. Скільки днів працювали учні другого класу над очищенням доріжок від снігу?

Розв'язання:

Відповідь: днів.

8. Упиши пропущені числа.

11   13   16   18   20

12   15   17

9. Запиши число:

менше від 12, більше за 10 —

менше від 16, більше за 14 —

більше за 18, менше 20 —

10. Пограй у гру «Трикутник».

11. Уяви, що ти розмовляєш телефоном з однокласницею, яка через хворобу не відвідувала школу. **Склади** діалог із однокласником / однокласницею.

Д о в і д к а: Як здоров'я, у мене застуда, лікаря викликали, був лікар, приймаю ліки, швидше одужуй, вдячна за дзвінок, до зустрічі в школі.

12. Склади з поданих слів речення. Поясни, як ти розумієш його значення.

Сердечко, коле, гостре, словечко.

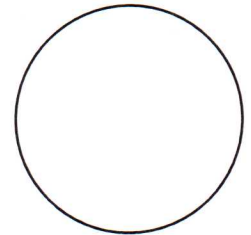
Напиши речення.

Blank handwriting lines for writing a sentence.

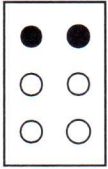
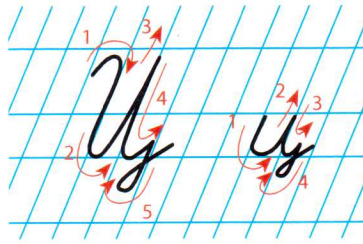
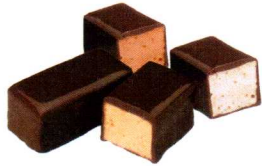
13. Розглянь малюнки. Чи всі діти поведуться чемно? Обведи глядачів, чия поведінка тобі не подобається. Поясни, чому.

За допомогою піктограм сформулюй основні правила поведінки в театрі. Намалюй свою піктограму.

Ц ц

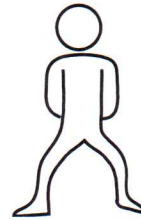
Азбука Брайля

Дактильна абетка

Напиши букву **ц** у повітрі.

Передай букву **ц** за допомогою рухів.

14. Прочитай, дотримуючись інструкції.

Інструкція. Вдихни, чітко вимовляй на одному довгому видихові. Повтори двічі.

цу – ци – це – ці – ца – цо

цук – цик – цек – цік – цак – цок

цукр – цикр – цекр – цікр – цагр – цокр

15. Прочитай слова.

Ціна, ціннік, цифра.

Поміркуй, де застосовують ціннік.

16. Розташуй числа 12, 6, 20, 0, 8, 4, 2, 11, 7 у порядку зростання й спадання.

_____

_____

17. Напиши.

ц					
ци			ца		
цу			це		
оц					
оцет					

Скільки літер **ц** ти написав / написала у другому рядку?

Скільки — у третьому?

Скільки літер **ц** ти написав / написала в другому й третьому рядках разом?

Напиши слова: **ціна, цінник.**

18. З'ясуй у шкільній їдальні ціну на булочку, чай, тістечко. Напиши ціну на цінниках.

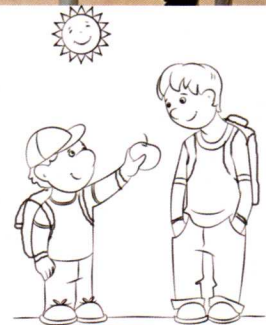
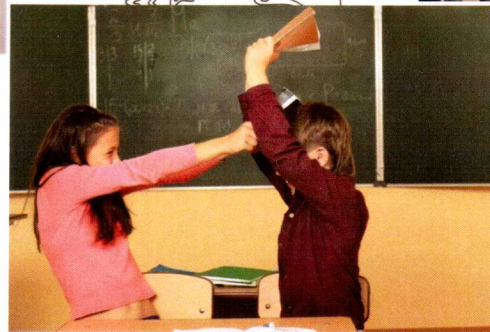
Булочка	Чай	Тістечко
Ціна <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Ціна <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Ціна <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

19. Утвори й напиши слова зі складами **ці, ца, цу,**
це, цо.

Прочитай слова.

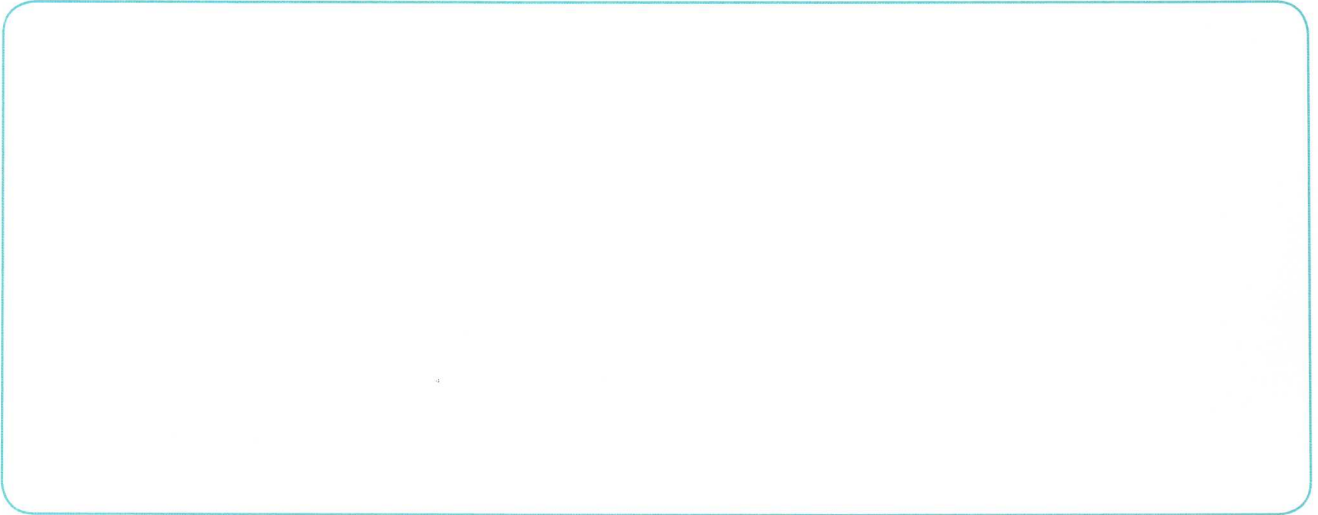
	ціна	
ці	лий	
цін	ний	
цу	кор	
ціка	вий	
ци	буля	
цу	керка	

20. Обведи зображення, на яких школярі поводяться
чемно. Поясни свій вибір.

21. Розв'яжи логічну задачу.

Чемні школярі й школярки стали в ряд. Ярослав стоїть другим праворуч і третім ліворуч. Скільки школярів у ряду? Намалюй.

22. Переглянь відео.

Чи можна учнів назвати чемними? Поясни свою думку.

23. Вислови свою думку за зразком.

Я намагатимусь завжди виявляти чемність,
тому що...

Які чемні слова «живуть» у книжках, мультфільмах?

1. Переглянь мультфільм «Образливі слова».

Чи вживали герої мультфільму ввічливі слова?

Напиши їх.

2. Напиши чемні слова, які ти прочитав / прочитала у казках.

Назва казки

Ввічливі слова

---

3. Розв'яжи задачу.

Матуся спекла пиріжки й попросила Червону Шапочку провідати бабусю. Поклала дівчинка в кошик 3 пиріжки з капустою, 2 пиріжки з яблуками, 4 пиріжки з вишнями. Скільки всього пиріжків взяла Червона Шапочка для бабусі?

Розв'язання:

Відповідь: пиріжків.

4. Напиши чемні слова, які ти прочитав / прочитала у віршах.

Назва вірша

Ввічливі слова

---

5. Прочитай чітко.

цо — цьо

ици — іци

ці — іц

оцо — оцьо

аца — аця

уцу — уцю

6. Прочитай.

Рано-вранці ми із Грицем
приладнали годівницю,
для синиці й горобця
ми насипали пшонця.

Обведи всі літери **ц**. Скільки їх?

7. Напиши.

Ц					
Це					
Ци					
Цва					

Скільки літер **Ц** ти написав / написала в третьому й четвертому рядках разом?

8. Переглянь мультфільм «Свинка Пеппа. Сніг».

Чи чемно поводитися герої мультфільму?

**9. Склади вірш або загадку, вживаючи чемні слова.
Напиши.**

З р а з о к.   Як задачу розв'язати
Джорджу буде важко,
То він скаже свинці Пеппі:
— Допоможи, будь ласка!

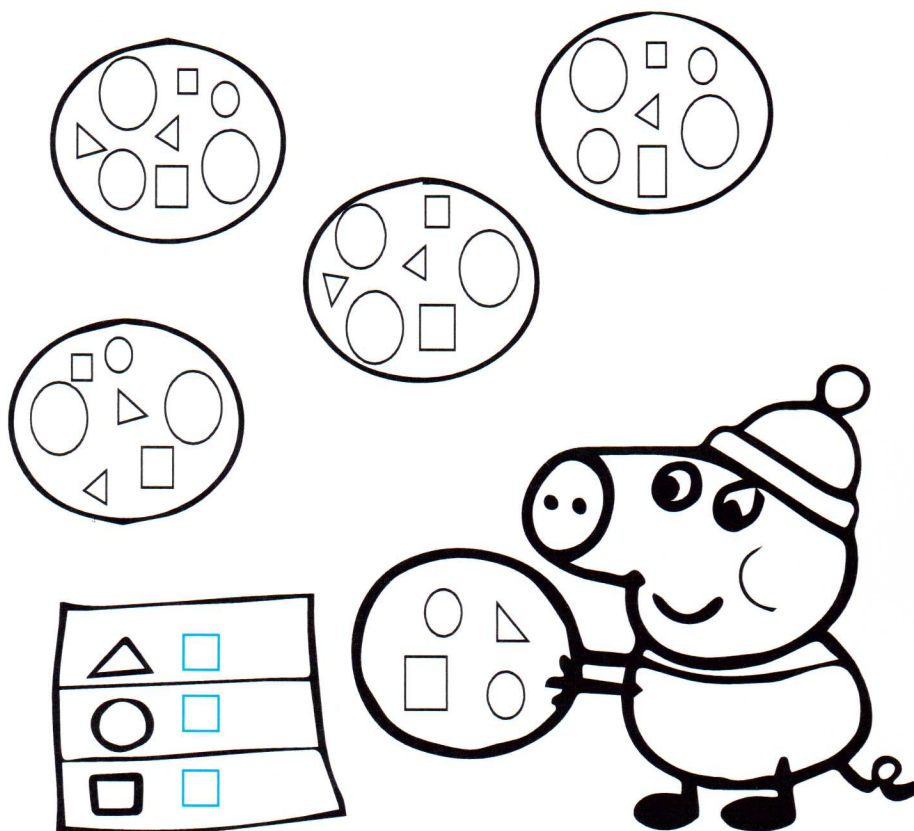
10. Розв'яжи задачу.

Тихо-тихо падав за вікном пухнастий сніг. «Незабаром День народження у свинки Мама», — сказала свинка Пеппа. «Давай виготовимо листівку», — запропонував їй брат Джордж. І діти взялися за роботу. Пеппа наклеїла на листівку 15 квіточок. «Давай допоможу», — запропонувала Пеппа Джорджу. «Ні, я хочу сам завершити роботу!» — відповів брат. Але наклеїв на 4 квіточки менше. Скільки квіточок наклеїв Джордж?

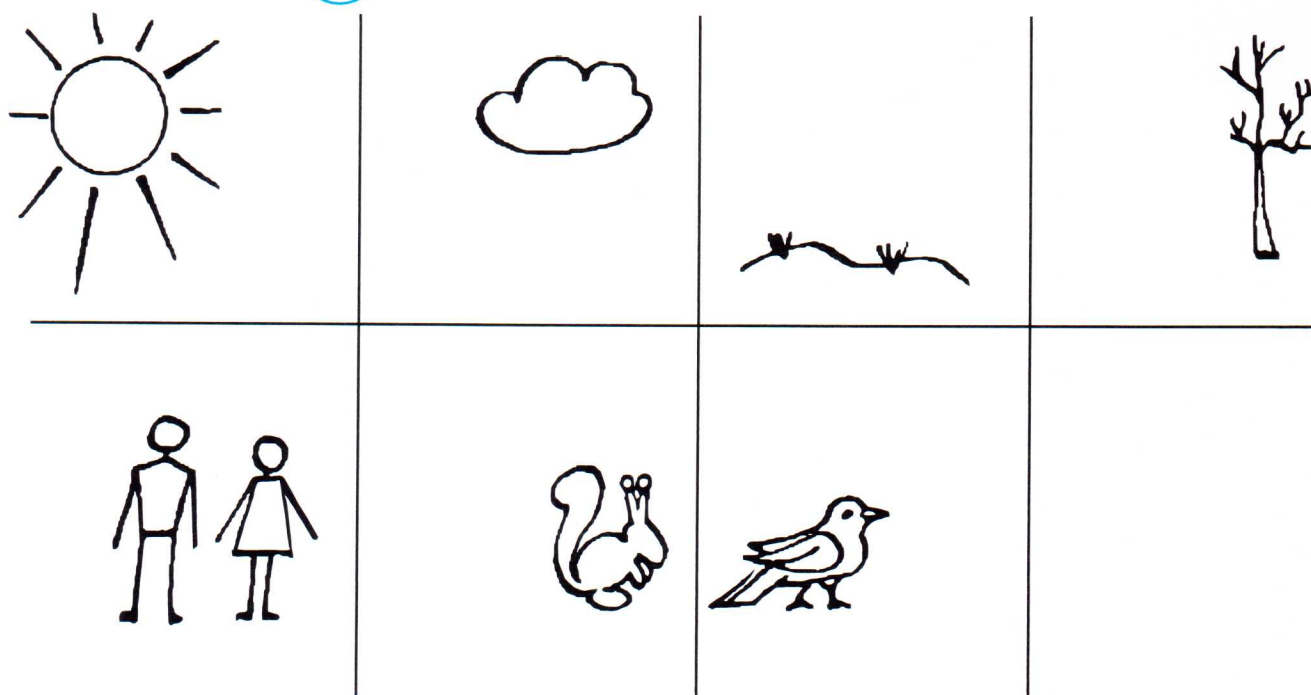
Розв'язання:

Відповідь: квіточок.

11. Скільки геометричних фігур «заховалося» в снігових кулях свинки Пеппи? **Запиши.**

12. **Поспостерігай** за природою та станом погоди. **Домалюй** те, що помітив / помітила під час спостереження.

13. Склади розповідь за схемою, вживаючи ввічливі слова.

Сонце → небо → земля → дерева → люди →
звірі → птахи → заняття школярів.

14. Добери слова й заповни таблицю.

Хто?	Що робити?
Друзі можуть разом...	допомагати _____ _____ _____

15. Пригадай казку Г. К. Андерсена «Снігова Королева».

Поміркуй, чи стала Герда справжнім другом для Кая. **Поясни** свою думку.

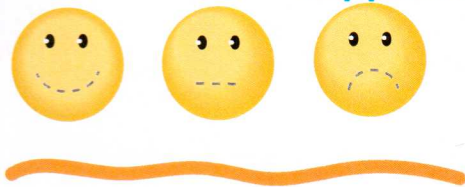
Заповни таблицю.

Хто твій друг / подруга?	_____ _____
Як давно ви дружите?	_____ _____
Чи вважаєш ти свого друга чемним / свою подругу чемною? Напиши , чому.	_____ _____
Розпитай друга / подругу, що він / вона найбільше цінить у тобі? Напиши .	_____ _____

Як діє закон взаємоповаги під час спілкування?

1. Поясни значення слів.

Говорун, базіка, пустомеля, скрекотуха, щебетуха.

Поміркуй, чому так називають деяких дітей.

2. Розв'яжи задачу.

Першого дня школярка прочитала своєму братику-говоруну 10 сторінок книжки, а наступного — лише 7 сторінок. Скільки сторінок прочитала школярка своєму братові за два дні?

Розв'язання:

Відповідь: сторінок.

3. Прочитай.

СОРОКИ

... Сороки полетіли у місто. Вони спустилися на карниз будинку, біля якого на ґанку сиділо три дівчинки. Дівчатка розмовляли голосно, всі разом...

— Ось місце для нас! — зраділи сороки...

Але коли вони почали свою розмову, дівчатка геть заглушили їх.

— Це просто неможливо! — обурилася одна сорока. — Я не чую власного голосу!

І всі три сороки знялися і полетіли геть.

В. Осєєва (Переклад А. Купрієнко)

Яким було мовлення дівчаток і сорок?

Якого висновку можна дійти?

4. Розв'яжи задачі.

1. Ох, було у нас мороки,
Посварились три сороки,
На їх шум ще сім примчало.
Скільки разом птахів стало?

Розв'язання:

Відповідь: птахів.

2. Летіли сороки, а назустріч їм ще одна. «Добрий день, двадцять сорок!» — мовила вона. «Ні, нас не двадцять. Якби ти була з нами та ще двоє — тоді було б двадцять», — відповіли сороки. Скільки летіло сорок?

Розв'язання.

Відповідь: сорок.

5. Переглянь мультфільм. Заповни таблицю.

СОРОКА

Як ще називають	<input type="text"/>
Їжа	<input type="text"/>
Що приваблює	<input type="text"/>
Звуки	<input type="text"/>

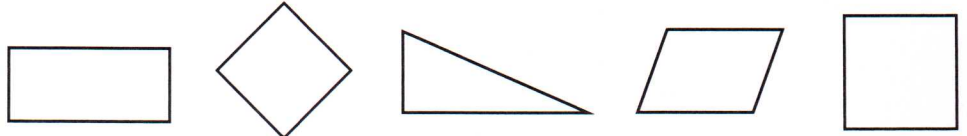
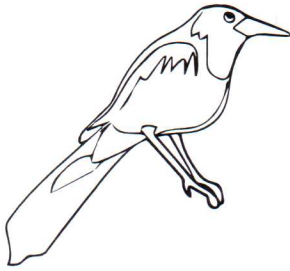
Д о в і д к а: ягоди й насіння, білобока, чек-чек-чек, блискучі предмети.

6. Поміркуй, чому школярів інколи порівнюють із сороками. **Склади** поради балакучим школярам і школяркам.

Д о в і д к а: багато говорити, коротко, слухати, секрети, не втручатися, розмова, ввічливість.

7. Допоможи сороці знайти зайву фігуру. **Розфарбуй** її.

8. Потренуйся у вимовлянні звуків, які видає сорока. **Вимовляй** спочатку повільно, потім — швидше, далі — дуже швидко.

Чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек-чек

9. Розділи слова й **прочитай** приказки. **Поясни** їх значення.

Як сорокахвостом так і базікамовою.

Млин мелемукабуде язик мелебідабуде.

Умій сказати умій і змовчати.

Ліпше чемновідмовити ніж пообіцяти й незробити.

10. Прочитай слова. **Поміркуй**, чому їх називають словами згоди.

С л о в а з г о д и: так, добре, гаразд, згоден, виконаю, прийду, із задоволенням, звичайно, зроблю.

Напиши слова згоди, які тобі найбільше подобаються.

11. Підкресли слова згоди й вдячності.

- Юрко, принеси завтра насіння для годування пташок.
- Гарзд, принесу.
- Я тобі дякую!

Склади діалог за схемою.

12. Прочитай слова. Поміркуй, чому їх називають словами ввічливої відмови.

Слова ввічливої відмови: вибачте, пробачте, даруйте, шкода.

13. Прочитай діалог. Підкресли слова ввічливої відмови.

- Володю, будь ласка, почисть клітку з папугами.
- Вибач, але мені потрібно йти на змагання з бігу.
- Гарзд, проте завтра папуги чекатимуть на тебе.

Склади діалог за схемою.

14. З'єднай початок речення із закінченням.

Коли говориш —	не крутись.
Друг говорить —	дивись.
На всі боки —	не кричи.
У вічі співрозмовнику —	помовчи.

15. Вислови думку за зразком:

Я думаю, що взаємоповага під час спілкування — це добре, тому що...

Чи «знають» чемні слова телефон і комп'ютер?

1. Прочитай діалог. Упиши пропущені букви. Підкресли слова ввічливості.

— Добрий день. Не могли б ви покликати Яну до телефону?

— Добрий день. А хто телефонує?

— Однокласниця Марі__.

— Зачекай, будь ласка, я зараз покличу Яну.

— Д__кую вам.

— Алло! Це Яна.

— Привіт, подруго. Я рада тебе чути. __к справи? Що нового?

— У мене все добре. Зараз навчаюс__ красиво писати літери.

— Ой, вибач. Зателефонуй, коли будеш вільна.

— Так, звичайно. Із задоволенн__м. Бувай.

— Бувай!

Скільки слів ввічливості ти нарахував / нарахувала?

2. Розглянь схему телефонної розмови. Познач на ній, коли вживають ввічливі слова. Назви їх.

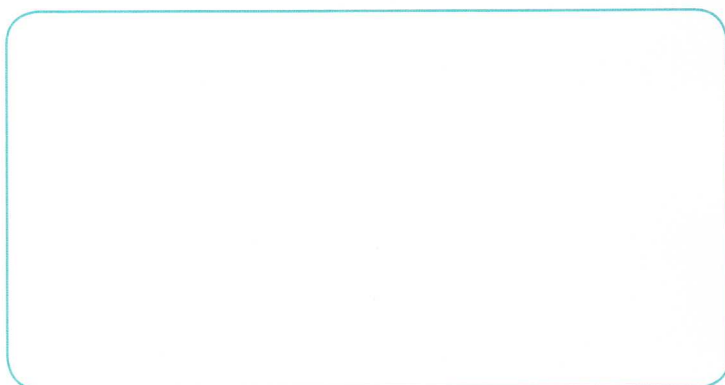
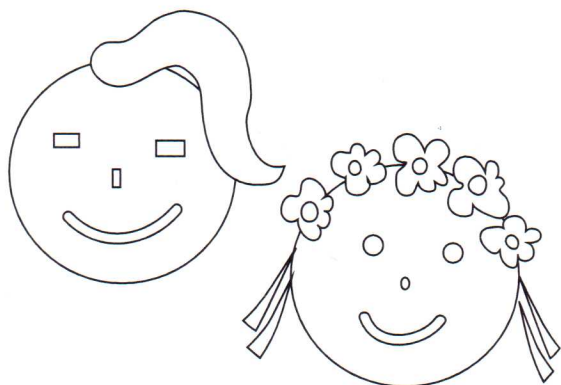

6. Прочитай.

Смайлик — це маленький малюнок обличчя людини, на якому передано різні емоції. Школярі спілкуються за допомогою смайликів. Ці кумедні малюночки вміють підморгувати, стрибати, змінювати кольори.

Дізнайся, чи вміють смайлики бути ввічливими.
Розфарбуй смайлики. **Створи** власний смайлик.

7. З'єднай смайлики з відповідними словами.

Привіт!

Вітаю!

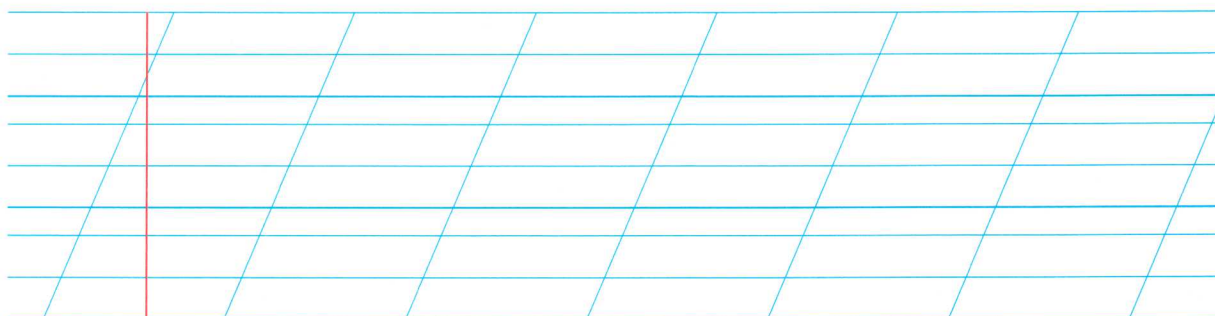

Дякую!

До побачення!

Обведи слова з літерою **ю**, у яких вона позначає два звуки [й] + [у]. **Напиши** ці слова.

12. Обведи кола, сума чисел у яких дорівнює 20.

20	13+4	7+12	11+9
20	5+15	16+5	18+1
20	12+6	3+17	11+5
20	2+18	6+16	17+1
20	9+13	15+3	12+8

13. Прочитай уривок з оповідання.

ТЕЛЕФОН
(уривок)

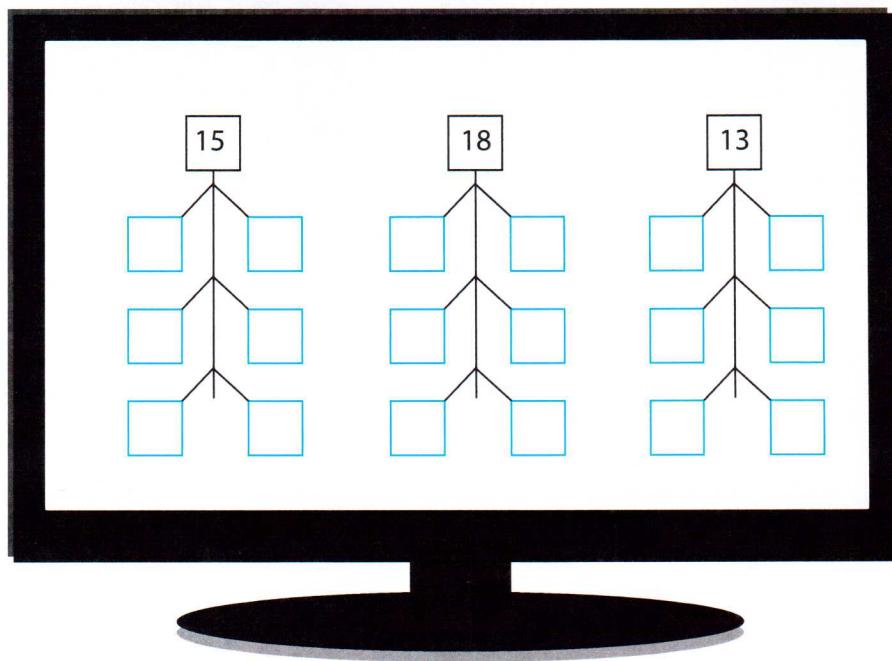
- Алло!
- Чути що-небудь? — кричить Мишко.
- Чути. А тобі чути?
- Чути. От здорово! Тобі добре чути?
- Добре. А тобі?
- І мені добре! Ха-ха-ха! Чути, як я сміюся?
- Чути. Ха-ха-ха! А тобі чути?
- Чути. Слухай, зараз я до тебе прийду.
Мишко прибіг до мене, і ми стали обніматися з радості.

М. Носов

Чи чемно герої оповідання розмовляли телефоном?

Дай поради хлопчикам.

14. Заповни порожні клітинки.

15. Прочитай.

Кожна людина особлива. І щоб жити в мирі, треба навчитися розуміти одне одного. Намагайся поставити себе на місце іншої людини. Навчайся слухати, співпрацювати з іншими. Не квапся сперечатися. Усміхайся людям та випромінюй сонце!

Напиши речення.

Усміхайся людям та випромінюй сонце!

16. На окремому аркуші намалюй малюнок «Я розумію інших».

17. З'єднай кожне чарівне слово з відповідною групою за зразком. Обчисли вирази.

Доброго ранку!
Щиро вдячний.
Хлопці й дівчата!

Вітання
 $12 + 2 = \square\square$

До побачення!
Дякую.
Привіт!

Прощання
 $15 + 5 = \square\square$

Олено Степанівно!
Мамо / тату!
Добрий вечір!

Звертання
 $20 - 1 = \square\square$

Перепрошую.
Дозвольте.
Будьте ласкаві.

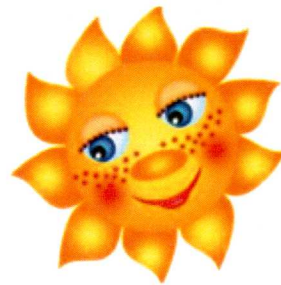
Прохання
 $12 + 3 = \square\square$

Ми дуже вдячні.
Спасибі.
На добраніч!

Вдячність
 $16 - 3 = \square\square$

18. Переглянь мультфільм «Корисні підказки. Як зрозуміти іншого».

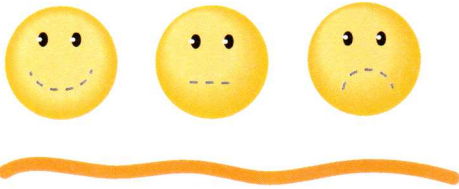
Випромінюй сонце!

Назви корисні підказки, які ти запам'ятав / запам'ятала.

Чи «живе» чемність у природі?

1. Поміркуй, що дає людині спілкування з природою.

Д о в і д к а: здоров'я, краса, радість, відпочинок, любов, задоволення.

2. Переглянь відео. Чи завжди люди чемні з природою?

Як можеш ти подбати про природу?
З допомогою дорослих напиши.

Д о в і д к а: доглядати за домашніми улюбленцями, поливати квіти, годувати птахів та диких тварин.

3. Розв'яжи задачу.

Першокласники разом із дорослими виготовили 10 огорож для мурашників, а третьокласники — на 7 більше. Скільки огорож виготовили школярі?

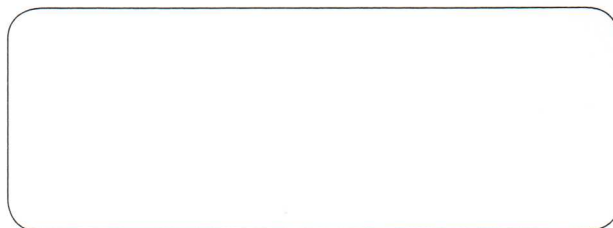
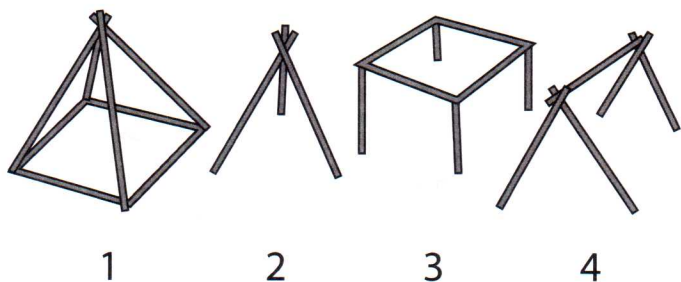
Розв'язання:

Відповідь: огорож.

4. Які геометричні фігури «заховалися» в огорожах для мурашників? **Поміркуй**, чому зображені на малюнку огорожі можуть захистити мурашник. **Намалюй** власну огорожу.

Дізнайся, що мурашки роблять узимку.

5. Розв'яжи задачу.

Для виготовлення огорожі для мурашників Юркові знадобилося 15 дощок, а Яринці — 5. Скільки всього дощок використали діти?

Розв'язання:

Відповідь: дощок.

На скільки більше дощок знадобилося Юркові, ніж Яринці?

Розв'язання:

Відповідь: на дощок.

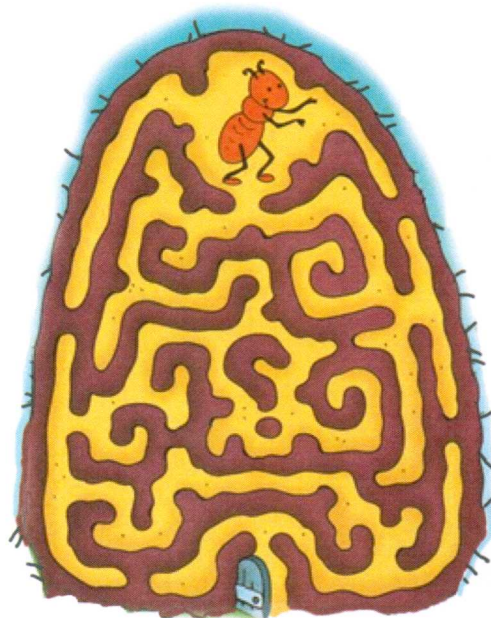
6. Напиши речення.

Мурашки доглядають за лісом.

7. Прочитай вірш. Допоможи мурашці знайти вихід.

НОВОСІЛЛЯ У МУРАШНИКУ

Бігли стежечки веселі
від ошатної оселі,
закликали на гостину
у родину мурашину:
— До сусідів поспішайте,
з новосіллям привітайте.
У мурашнику-хатині
буде затишно родині.
Лісова уся громада
новоселам щиро рада:
скрізь мурашок поважають,
бо за лісом доглядають.

Л. Вознюк

Мій словничок

Ошатний — гарний, святково вбраний, прикрашений.

Чому лісова громада рада новоселам?

Привітай мурашину родину з новосіллям.

Полічи, скільки звуків у слові **доглядати**.

8. Розв'яжи задачу.

9 хлопчиків і 10 дівчаток прибирали в класі. Потім Маринка, Івасик і Тетянка пішли поливати кімнатні квіти. Скільки дівчаток залишилось у класі?

Розв'язання:

Відповідь: дівчаток.

9. Встав відповідний знак $<$, $=$, $>$. Розфарбуй.

10 9

8 12

10 15

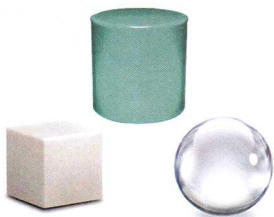
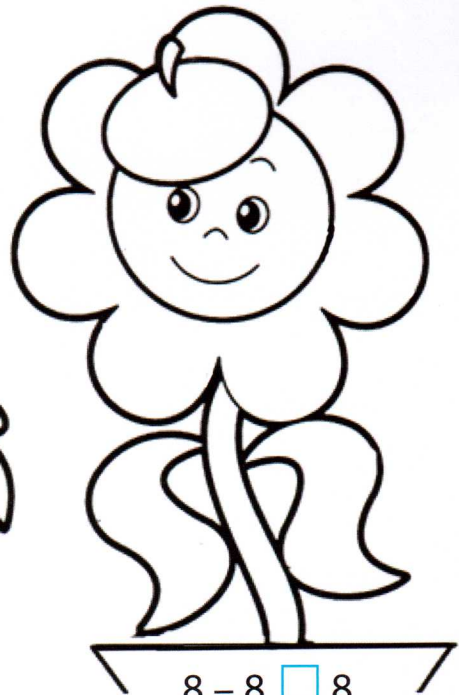
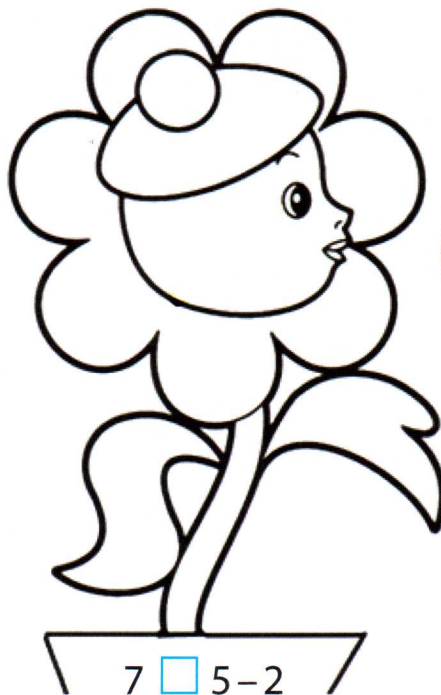
11 10

10 6

19 5

15 19

20 10

10. Знайди в класі, школі або на подвір'ї школи предмети, які мають форму куба, кулі, циліндра. Намалюй.

З'ясуй їх призначення.

11. Склади й розв'яжи задачі за малюнками.

3 л   5 л
стало — ?

5 л   стільки ж
} ?

Розв'язання:

Відповідь: літрів.

Розв'язання:

Відповідь: літрів.

12. Напиши речення.

Учні шанобливі до природи.

13. Поміркуй, чому потрібно бути шанобливим до природи.

Висловлюй думку за зразком:

Потрібно бути шанобливим до природи, тому що...

Я – чемний, я – чемна!

1. Прочитай.

— Матусю, я прийшов зі школи. А що в тебе смачненького? Ой, вибач,...

Що забув сказати хлопчик? **Напиши.**

2. Прочитай оповідання.

ДОПОМОГЛИ...

Ганнуся і Марійка йшли зі школи. Якраз бабуся несла сумку з продуктами.

— Давайте ми вам допоможемо.

— Прошу, — сказала радо бабуся.

— Дай, я понесу, — схопилася за сумку Марійка.

— Ні, я! — заперечила Ганнуся.

— Я взяла перша, — наполягала Марійка.

— Не дам, бо і я хочу, — не поступалася Ганнуся.

— Давай мені...

— Бабуся чекала, чекала, слухала, слухала, як дівчатка сперечалися, нарешті взяла сумку і сама понесла додому. А Ганнуся з Марійкою цього навіть не помітили.

За Г. Різник

Чому виникла суперечка?

Придумай і розкажи, якою була б ця історія, якби дівчата дотримувались правил ввічливого спілкування.

3. Розв'яжи задачу.

Юра прочитав 10 прислів'їв про чемність, а Яна — на 6 більше. Скільки прислів'їв прочитала Яна?

Розв'язання:

Відповідь: прислів'їв.

5. Склади казку «Чарівні слова в школі» за поданим зачином. Намалюй продовження.

Жили у нашій школі друзі Будь ласка, Дякую, Доброго ранку, Добрий день, Пробачте, Перепрошую. Жили вони завжди разом і дружно, але одного разу Злий Чарівник їх посварив і вони залишили школу...

Мій словничок

Ввічливий — дотримується правил поведінки, вихований, привітний, шанобливий, уважний, ґречний, чемний.

Неввічливий — не дотримується правил поведінки, невихований, нечемний, грубий.

6. Прочитай. Поясни зміст кожної якості. Які якості ти би хотів / хотіла розвивати в собі? Відповідні слова познач **зеленим** кольором.

☐ привітність	☐ нестриманість
☐ уважність	☐ розсудливість
☐ тактовність	☐ скромність
☐ вихованість	☐ грубість
☐ чемність	☐ щирість
☐ доброзичливість	☐ звичка посміхатись

Скільки якостей ти вибрав / вибрала?

7. Склади словник чемного школяра / чемної школярки. **Напиши** відповідні ввічливі слова.

Ти прийшов / прийшла до школи. Яке перше слово потрібно сказати?	<hr/> <hr/>
Уроки закінчились. Ти йдеш додому. Що потрібно сказати вчителю, однокласникам?	<hr/> <hr/>
Ти йшов / йшла коридором і випадково когось штовхнув / штовхнула. Що необхідно сказати?	<hr/> <hr/>
Тобі потрібна допомога. Що ти маєш сказати, щоб людина, до якої ти звернувся / звернулася, залюбки допомогла тобі?	<hr/> <hr/>
У шкільній їдальні ти сідаєш за стіл обідати. Що ти скажеш усім?	<hr/> <hr/>

8. Вислови міркування за зразком:

Я ввічливий / ввічлива, тому що...

9. Напиши речення.

Школярі в нашому класі привітні, виховані, чемні.

10. Закресли те, чого не варто робити ввічливим школярам. Поясни свій вибір.

- ✧ Робити комусь зле.
- ✧ Шанувати працю інших людей у школі.
- ✧ Бути ввічливою дитиною.
- ✧ Обманювати, хвалитися.
- ✧ Насміхатися з чужого горя.
- ✧ Не слухати на уроці вчителя.
- ✧ Допомогати друзям у біді.
- ✧ Ділитися тим, що в тебе є.
- ✧ Ображати інших.
- ✧ Захищати слабкого.
- ✧ Ображати тварин.
- ✧ Сваритися.

11. Закінчи речення.

Я стараюся...

Мені сумно, якщо...

Я радію, якщо...

Мені соромно, коли...

Мені боляче, коли...

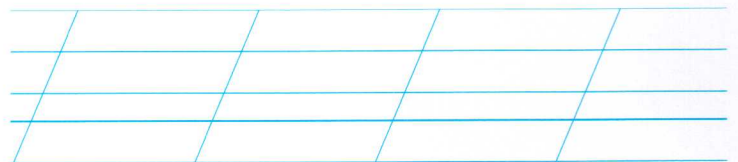
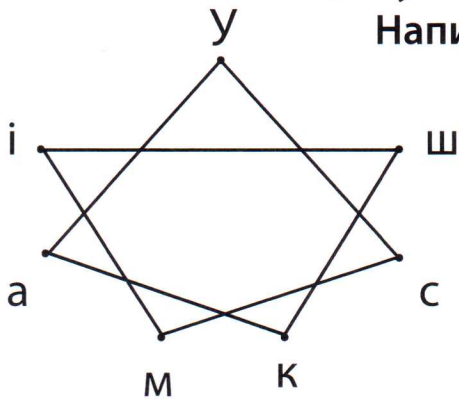
12. Поміркуй. Якщо ти подаруєш комусь першоцвіти, чи буде це чемним вчинком? **Розфарбуй** квіти.

Склади речення.

Д о в і д к а:
весна, ласкаве сонечко, первоцвіти,
окраса лісів, оберігати, не зривати,
намалювати, подарувати, свято.

13. Рухаючись від великої літери, **прочитай** слово. **Напиши** його.

14. Склади казку «Чарівна сила усмішки».

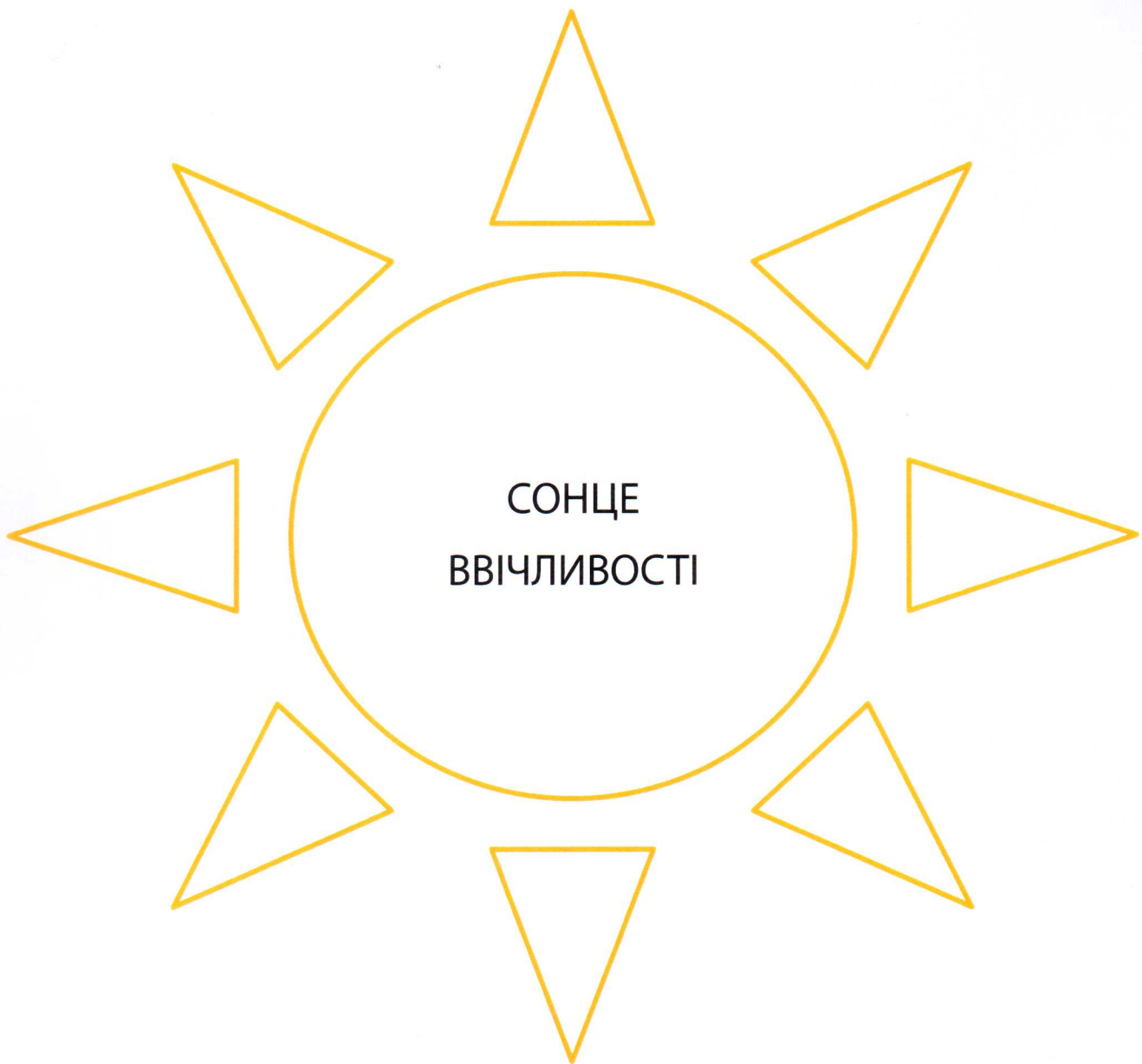

Д о в і д к а: усмішка, радість, гарний настрій, потеплішало.

15. Скільки чемних слів ти сказав / сказала сьогодні?

Скільки разів усміхнувся / усміхнулася школярам і працівникам школи?

16. **Напиши** на промінчиках сонечка, які якості ввічливої людини тобі властиві.

Мої досягнення

Проект «Школа чемних»

	Так «+» Ні «-»
Я навчився / навчилася читати слова, речення з літерами Я/я, Ю/ю, Ш/ш, Ї/ї, Ц/ц.	
Я навчився / навчилася писати слова, речення з літерами Я/я, Ю/ю, Ш/ш, Ї/ї, Ц/ц.	
Я знаю, з яких елементів складаються літери Я/я, Ю/ю, Ш/ш, Ї/ї, Ц/ц.	
Я вмю складати невеличкі розповіді, казки.	
Я вмю вимірювати масу в кілограмах.	
Я вмю лічити від 11 до 20 в прямому і зворотному порядку.	
Я визначаю кількість десятків і кількість одиниць у двоцифровому числі.	
Я вмю записувати двоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків.	
Я вмю знаходити, на скільки одне число більше або менше за інше.	
Я вмю вимірювати довжину предметів або відрізків, порівнювати їх за допомогою різних мірок та записувати результати.	
Я розрізняю геометричні тіла: куб, кулю, циліндр, впізнаю їх у навколишніх предметах.	
Я вмю спостерігати за станом природи і погоди, порівнювати, доглядати за кімнатними рослинами.	
Я знаю, що мурашки роблять взимку та як їх захистити	
Я вмю описати сороку, знаю її звички, що вона їсть і які звуки видає.	
Я дотримуюсь правил ввічливості в класі, у школі, вдома, в їдальні, у театрі, на природі, під час ігор.	
Я вмю сервірувати стіл, виготовляти аплікації, малювати.	
Я вмю друкувати на комп'ютерній та телефонній клавіатурі ввічливі слова.	
Я знаю, що музика передає і як впливає на настрій людини.	

Перепрошую

$10 + \square = 16$

Дуже прошу

$6 + \square = 10$

Дозвольте

$20 - 5 = \square\square$

Будь ласка

$10 + 0 = \square\square$

Будьте ласкаві

$12 + \square = 14$

Вибачте

$\square\square - 2 = 18$

Навчальне видання

Всеукраїнський експеримент «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Проект «Початкова школа: ОСВІТА ДЛЯ ЖИТТЯ»
1 клас у 12 зошитах-посібниках

БОНДАРЕНКО Геннадій Леонідович

ШКОЛА ЧЕМНИХ

Зошит-посібник № 8
для 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів

У виданні з навчальною метою
(п. 6 ст. 15, ст. 23 Закону України «Про авторське право і суміжні права») використані матеріали, у тому числі ілюстративні, що містяться у вільному доступі в мережі Інтернет

В оформленні видання використаний ілюстративний матеріал сайтів freepik та zorge-richard.livejournal.com

Видання підготовлене до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка *М. М. Прядко*

Відповідальна за випуск *А. М. Даниленко*

Редактори *Л. В. Потравка, О. А. Марюхненко*

Макет, комп'ютерна верстка, художнє оформлення

Т. В. Нестерова, Н. І. Погорєлова, О. Д. Ткаченко

Підписано до друку 01.02.2018 р. Формат 60x84/8.

Ум. друк. арк. 10,23. Обл.-вид. арк. 15,76. Наклад 2 000 пр. Зам. №

Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Віддруковано у ТОВ «ЕФСИН»

08500, Київська обл., м. Фастів, вул. Соборна, буд. 40

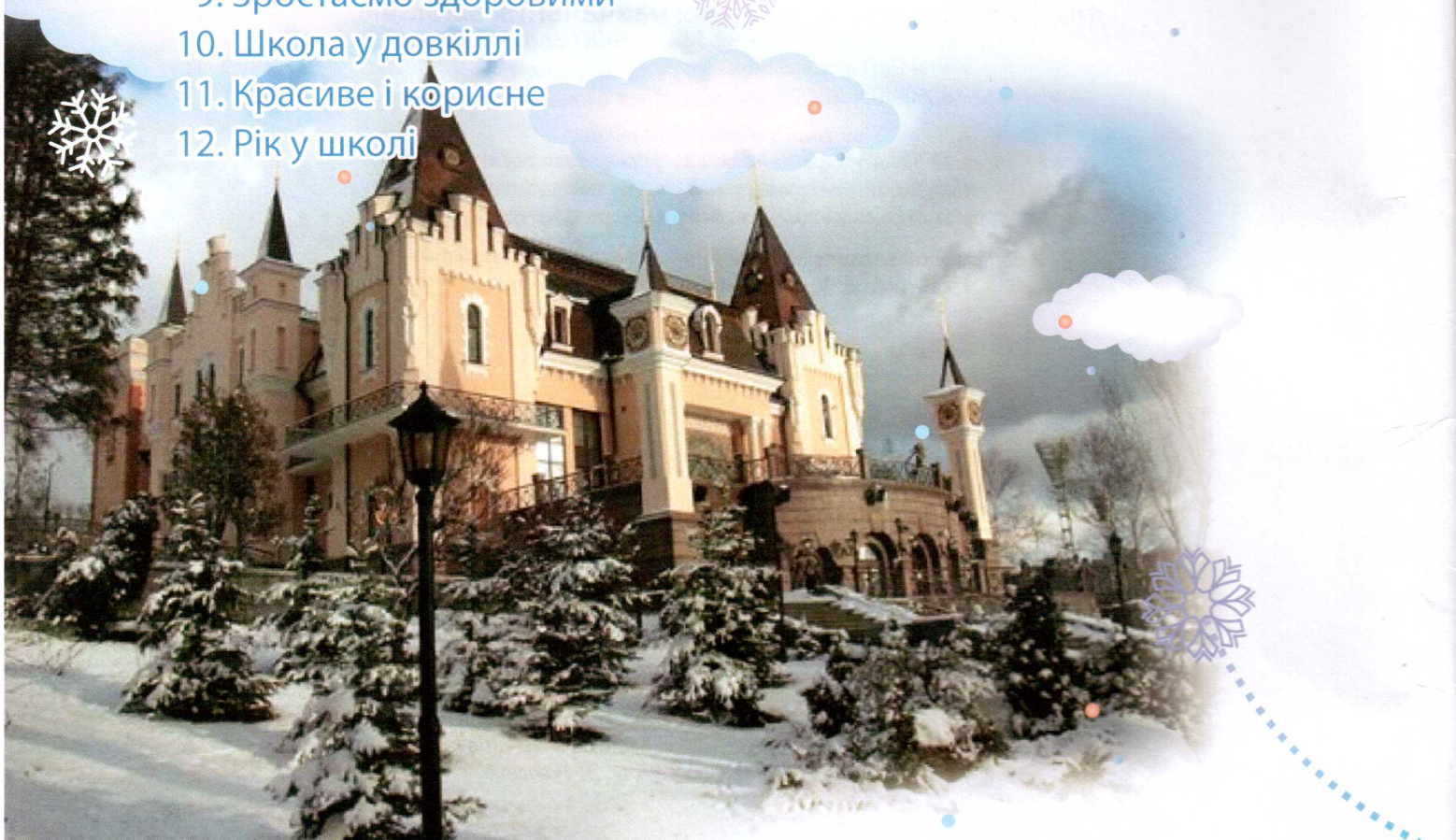
Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й автора. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.

Всеукраїнський експеримент «НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА»

Проект «Початкова школа: ОСВІТА ДЛЯ ЖИТТЯ»

1 клас у 12 зошитах-посібниках

1. Я – школяр. Я – школярка
2. Шкільний портфель
3. Життя книжки
4. Дорога до школи
5. Шкільне подвір'я
6. Школа – наш дім
7. Закони шкільної країни
- **8. Школа чемних**
9. Зростаємо здоровими
10. Школа у довкіллі
11. Красиве і корисне
12. Рік у школі

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
www.kubg.edu.ua

ISBN: 978-617-658-040-9

9 786176 580409